

Møte for lukkede dører, Stortinget 11. april 1919

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 11. april 1919 kl. 10.25.

Præsident: Buen.

Dagsorden:

1. Indstilling fra næringskomite nr. 1 om Stortingets samtykke til indkjøp av de her i landet beroende beholdninger av saltet sild, som tilhører den britiske regjering (indst. S. A.).
2. Referat.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar, at regjeringens medlemmer, kontorchefen, sekretærene ved Stortingets kontor og de referenter, som er ansat i Stortingets tjeneste, gis adgang til forhandlingerne. Endvidere foreslaar præsidenten, at de herrer, som har hat særlig med denne sak at gjøre i forening med departementet, nemlig ekspeditionschef Johannessen, direktørene Joys, Hegstad, Sollie, ekspeditionschef Hillestad, legationssekretær Michelet, avdelingschef Kolby, dr. Ræstad, ekspeditionschef Rasch og i tilfælde direktør Sandberg, Norges bank, og direktør Dahl, Centralbanken, gis adgang til at overvære dette møtes forhandlinger.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Før vi gaar igang med sakens behandling vil præsidenten gjøre opmerksom paa, at naar denne saks behandling er tilendebragt, vil utenriksministeren gi en meddelelse til Stortinget. En række repræsentanter har, for ikke at miste flere dage av sin ferie, av hensyn til ruteordningen maattet ordne sig slik, at de skal reise med et tog imiddags nordover og vestover. Det er derfor en tvingende nødvendighet, som præsidenten vil understreke fra første stund av, at forhandlingerne under ingen omstændigheter strækkes utover kl. 1/2 2 idag. Med god vilje maatte vi kunne opnaa det, da indstillingen er enstemmig og det forøvrig ikke burde foreligge noget, som skulde trække forhandlingerne i langdrag.

Sak nr. 1.

Indstilling fra næringskomite nr. 1 om Stortingets samtykke til indkjøp av de her i landet beroende beholdninger av saltet sild, som tilhører den britiske regjering (indst. S. A).

Saken i sin almindelighet undergaves debat.

C.O. Lund: Som man vil se av indstillingen, har saken, forsaavidt den finansielle side angaar, været forelagt finans- og toldkomiteen overensstemmende med det nye reglement. Under vore overlægninger i komiteen var tilstede foruten repræsentanter for næringskomiteen repræsentanter for visse

departementer. Naar finanskomiteen har fundet at ville vælge de uttryk, som den har brukt i sin indstilling, at den efter de i møtet fremkomne oplysninger ikke finder at turde fraraade, at forelægget bifaldes, saa er det dermed finanskomiteens mening at si, at vi ikke mener, at dette er nogen affære for staten, hvorved den i nogensomhelst henseende maa antages at spinde silke. Jeg tror ikke, at kjøpet av den engelske sild finansielt set er nogen gevinst for os. Jeg tror den vanskelig kan bringes ut i det, den kjøpes for - der er vel ikke noget menneske heller, som tror det - og det kan være tvilsomt, hvorvidt det er finansielt set en fordelagtig affære for os, dette at kjøpe alle disse mængder av sild for derved at faa frihet til at sælge endel anden sild, vi har, under hensyntagen til de utsigter, som er tilstede med hensyn til betalingen. Landet har, saavidt vites, for øieblikket mellem 70 og 100 millioner kroner tilgode i Tyskland. Naar man kan faa disse tilbake, er jo selvfølgelig meget uvisst. Det er neppe sandsynlig, at vi faar dem snart igjen. Man maa regne med, at det blir langsiktig, og man maa efter finanskomiteens mening ogsaa regne med, at det vil dra længe ut med betalingen av den kjøpesum, man kan faa ind for al den mængde sild, som det nu er haab om, at man skal kunne skibe til Tyskland. Man tror, man maa være forberedt paa, at der vil gaa adskillig tid hen, forinden man kan vente at faa de mange, mange millioner tilbake, for hvilke man agter at sælge sild. Under de vanskelige pengeforhold, som er, og som man forutsætter blir værre, er det selvfølgelig ingen behagelighet for landet at ha saa mange penge ute og ha dem tilgode i et land som Tyskland; men finanskomiteen har set saken saadan, at Tyskland jo under alle omstændigheter er et saa mægtig rike, at man ikke bør kunne anta, at det - hvordan nu end forholdene for øieblikket er, - fremtidig vil være landet forment at betale den gjæld, det nu maa stifte. Om dette blir et langsiktig papir, saa tror jeg, at i sin tid kommer de penge igjen. Dertil kommer, at vi mener, og det ønsker vi at uthæve, for det er en vigtig faktor i vor avgjørelse, at vi skylder et land som Tyskland, med hvilket vi jo ogsaa i fremtiden vil komme til at gjøre store og venskabelige forretninger, vi skylder det at hjelpe det med disse fødemidler under de nærværende forhold. Silden ligger hos os. Hvis den ikke blir avsat, vil den stadig bli daarligere - endel er vel allerede utjenlig til menneskeføde, og endel vil hurtig bli det. Vi skylder da hensynet til Tyskland at hjelpe dem med fødemidler av denne art, som vi har, selv om vi gaar ut fra, at det blir længe, før vi faar vore penge igjen. Det har været vor hensigt at pointere altsaa, at naar vi tilraader kjøpet i finanskomiteen, saa er det ikke fordi vi mener, det skal bli en finansoperation for os, men fordi vi mener, at det bør gjøres av hensyn til at hjelpe Tyskland, og fordi vi tror, at vi i tidens løp faar de penge igjen. Det blev sagt i komiteen, og jeg vil gjenta det her, forat det kan være sagt, saa hvis nogen er uenig i den betragtningsmaate, saa kan han gjøre det gjældende - det blev sagt i komiteen, at vi gaar ut fra, at administrationen, som steller med disse ting, under forhandlingerne med Tyskland om salget ikke vil la handelen strande paa det spørmaal, om

Tyskland kan skaffe en øieblikkelig større eller mindre del kontant og forresten saakaldte gode sikkerheter. Hvis det er vanskelig for Tyskland at skaffe kontanter for nogen større del, og det er for vanskelig for det at skaffe de saakaldte gode sikkerheter, saa mener vi i finanskomiteen, at en garanti av den tyske riksbank og de 5 andre store tyske banker, som skal garantere, faar være god sikkerhet for os.

Sluttelig vil jeg fremkomme med en bemerkning, og det er denne: Jeg tror ikke, det vil være heldig, hvis man under disse forhandlinger paa grund av forholdene søker at presse prisen for høit. Hvis vi skal opnaa at faa den taknemlighetsfølelse hos Tyskland, som vi gjennom denne hjelp venter at tilveiebringe dernede, saa maa vi ikke paa grund av deres forhold presse prisen høiere end rimelig er.

Larsen: jeg maa si, at som medlem av næringskomiteen har jeg været meget i tvil om, hvorvidt jeg skulde gaa med paa at anbefale denne transaktion. For det første har jeg været det av den grund, at de betingelser, som vore utsendinger i London har opnaad, er av en saa tvilsom art, at man i grunden ikke vet, hvorhenne man staar. Vi har altsaa faat tilladelse paa en maate, som dog ikke heller er aldeles sikker, til at utføre 2 millioner tønder, mot at vi kjøper disse 750 000 tønder. Naar vi altsaa har gaat med paa at kjøpe disse 750 000 tønder, hvorav man regner, at ca. 500 000 er en vare, som ikke er spiselig, og som altsaa ikke kan omsættes til menneskeføde, og at ca. 200 000 tønder skulde være noget bedre, saaledes at man muligens kan omsætte dem som spiselig, saa har man, saavidt jeg forstaar, spesielt tænkt paa at omsætte disse 200 000 tønder til Tyskland. Yderligere har vi ogsaa faat strøket de klausuler som har været paa de fiskeredskaper o.s.v., som vi har faat fra England, men englænderne har dog forbeholdt sig at komme tilbake om der skulde ske noget. Vi har med andre ord ikke faat anlødning til for fremtiden helt at disponere over vore beholdninger. Vi har heller ikke faat fri ret for vore eksportører til at eksportere til centralmagterne. Det som er opnaad, er altsaa utelukkende dette med klausulerne og at vi faar skibe disse par millioner tønder. Hvorvidt man overhodet kan omsætte disse 2 millioner tønder, er endda ikke paa det rene. Jeg har derfor i det hele set meget pessimistisk paa om jeg skulde gaa med paa dette eller ikke. Paa den ene side synes jeg det er et noksaa sterkt pres fra Englands side, dette at forsøke at faa ind paa os disse 750 000 tønder, som virkelig ikke er saa god vare som den skulde være, en vare som næsten ikke er handelsvare. Om vi i det hele tat skal kunne bli den kvit, tror jeg det er meget vanskelig for fagfolk at si noget om. Men naar jeg har gaat med paa at kjøpe disse tønder, er det utelukkende av den grund at vor administration ikke skal si, at nogen av næringskomiteens medlemmer har hindret den i en god forstaaelse med ententelandene, saaledes at vi av den grund skulde bli hindret i at sælge noget til centralmagterne, hvis vi overhodet skal kunne opnaa det. Jeg vil faa lov her at gjenta hvad jeg har sagt tidligere, at dersom disse underhandlinger med centralmagterne i det hele tat skal føre til at vi skal kunne faa omsat noget av silden,

maa vor administration ikke være saa sta og strid som den har været tidligere. Jeg føler mig næsten overbevist om, at de priser som vor administration tidligere har forlangt, vanskelig vil kunne opnaaes ogsaa hos centralmagterne. Desuten vil jeg, likesom den foregaaende taler si, at man ogsaa bør være saa meget imøtekommende med betalingsvilkaarene som man overhodet kan. Vi har ikke nogen andre markeder for disse varer, mener jeg, og jeg tror vi kan være nogenlunde sikre paa ialfald engang i fremtiden at kunne faa de penger, som vi nu maatte kunne opnaa for disse varer. Skal vi ha denne sild liggende her længere, er jeg bange for at den blir daarlig og mindre salgbar, og ikke nok med det, men vore konkurrerende lande, som baade Holland, England og Skotland, og andre som driver sildefiske, faar da tid til at komme paa markederne med sine varer. Og jeg er bange for at dersom vi ikke hurtigst mulig søker at faa dem ut nu efter et par aars forløp, vil kanske mesteparten av det vi har ikke kunne omsættes.

Jeg vil ogsaa faa lov at henstille til administrationen, dersom de skulde ville forsøke at omgjøre disse 500 000 tønner til kraftfor og sildolje, at de da ikke beslaglægger vore sildoljefabriker, specielt paa Nordland, til fordel for dette, men at den sild som opfiskes ved de fiskerier vi nu gaar imøte, baade Helgelandsfisket og fetsildfisket, kan leveres til sildoljefabrikerne der oppe, saaledes at ikke disse fiskerier maa bli stanset. Det er av meget stor betydning, og det vilde være rent beklagelig dersom vor administration skulde søke at beslaglægge sildoljefabrikerne, enten ved at gi dem en liten fordel ved at sælge denne sild forfærdelig billig, eller ogsaa at tvinge dem til at utføre dette arbeide. Man maa være opmerksom paa at dette nu er nogen av de viktigste fiskerier, baade Helgelandsfisket og fetsildfisket.

Jeg vil tilslut bare faa lov at si, at det eneste som har dikteret mig til at gaa med paa denne forretning, - som jeg anser for at være meget tvilsom og hvorved vi vanskelig kan faa pengene igjen, - er at administrationen endelig ikke skal si at noget medlem av næringskomiteen har forsøkt at hindre os, eller at noget medlem av næringskomiteen har gjort at vi ikke skal kunne kjøpe denne sild paa grund av at vi er kommet i et uvenskkelig forhold likeoverfor ententen.

Præsidenten: Præsidenten vil foreslaa at tiden for de herefter tegnede talere begrænses til 5 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Rye Holmboe: Det forekommer mig at baade propositionen og indstillingen indeholder svært faa av de oplysninger som kunde være heldige at ha ved denne saks behandling. Man burde faat rede paa hvor store sildepartier staten alt ialt nu sitter inde med. Saavidt jeg har kunnet erfare paa anden maate, har staten en beholdning fra tidligere aar av adskillig over 1 million tønner. Fisket iaar vil sandsynligvis bringe omkring 1 1/2 million tønner. Efter de sidste opgaver jeg har kunnet finde i aviserne er der saltet 1.400.000 tønner storsild og

vaarsild og over 360.000 tønner fetsild. Jeg antar at den væsentligste del av dette kommer til at gaa ind i statens beholdninger. Naar saa den engelske sild kommer til, har man 3 1/2 million eller ialfald over 3 millioner tønner sild. Jeg har mine tvil om det hadde været nødvendig at sitte med fuldt saa store lagre, ialfald ingenlunde med saa kostbare lagre, som man nu sitter med. Jeg tror at den hensigt at hjelpe fiskerne - væsentlig paa vestlandet - til at drive sin bedrift saa de ikke skulde være nødt til at ligge inde, kunde ha været opnaadd, selv om man ikke var gaat til fuldt saa høie priser som man har betalt baade for vaarsild og storsild. Jeg vet at jeg her rører ved et ømt punkt, men jeg vil si min mening. Og jeg tror ogsaa, at der i den forløpne tid kunde ha været solgt bort adskillig mere av sildebeholdningerne end tilfældet har været. Men dette kan det være nytteløst at drøfte nu. Vi sitter med lagrene og maa gjøre det bedst mulige ut av dem. Hvad det vil si at ha 3 a 3 1/2 million tønner sild liggende paa en enkelt haand, det tror jeg de færreste av os kan gjøre sig nogen forestilling om, det ligger saa langt over al tidligere forretningsmæssig erfaring i dette land. En indsender i Sjøfartstidende antar at det vil være vanskelig at utskibe, gjøre istand til utskibning og bringe til export mere end 60.000 tønner om uken. Det tror jeg er litt for lavt ansat. Men jeg er bange for at det vil ha sine store vanskeligheter at faa utført de kolossale partier som det her dreier sig om inden en rimelig tid. Selv om man regner med baade 1 og 200 tusen tønner om uken, vilde vi være kommet langt ut paa sommeren, før vi hadde faat ut av landet vore store beholdninger, og da vil situationen være den, at de skotske og hollandske Nordsjø-sildefiskerier er i fuld sving og allerede har bragt meget sild paa markedet. Det skotske sildefiske ved Shetlandsøerne begynder allerede i midten av juni, og det norske fetsildfiske vil ogsaa da være igang. Der vil altsaa da komme ny fet, frisk og god vare paa markedet, i sammenligning med hvilken vor gamle sild jo er en jammerlig daarlig vare. Disse betragtninger leder mig til den slutning, at det haster saa meget med realisationen og det videre fremme av denne sak, at om disse 14 millioner kroner bare kunde bidrage til at fremskynde saken aldrig saa litet, turde jeg ikke andet end at stemme for det, saa meget mere da, naar forholdet er det, at bevilgningen av disse 14 millioner - som jeg betragter som en slags stikpenge - er en betingelse for overhodet at kunne komme nogen vei. Utsætter man det forlænge og vedtar man ikke dette, er jeg bange for, at tapet ikke bare blir de 14 millioner - for dem anser jeg for tapt med en gang, man kan skrive dem bort straks - men baade 5 og 10 gange 14 millioner. Jeg vil slutte mig til hvad hr. Oscar Larsen uttalte om ikke at beregne for høie priser eller at forsøke at opnaa for høie priser. Det kan ikke slaa feil, at jo billigere man tilbyder, jo mere imøtekommende man i det hele tat er, desto raskere og slankere vil forretningerne gaa, desto mere vil man faa solgt. Og det er for mig hovedsaken: At faa væk mest mulig av den gamle sild og snarest mulig. Jeg tror at der kan rettes en bebreidelse mot fiskecentralens ledere, fordi de

- selvfølgelig i den aller bedste hensigt - har holdt paa for høie priser. Jeg tror lageret kunde ha været mindre, hvis man hadde været mere ivrig for at bli det kvit. Jeg skjønner nok og vet at der har været mange hensyn at ta, som ikke ligger i dagen, og som utenforstaaende kanskje ikke kan bedømme, men jeg tror der har været en tendens til at holde paa for høie priser. Jeg vil ogsaa i tilslutning til hvad hr. Oscar Larsen bemerket, si at dette at omgjøre vore beholdninger av gammel sild til sildemel, til forstoffer, tror jeg vilde være en meget tvilsom foranstaltning, for det første fordi sildemelsfor av den sterkt saltede sild vil være en meget daarlig vare - vi har jo hittil hørt nok om det saltede sildemel i saa henseende - og dernæst fordi silden praktisk talt - med de nuværende arbeidsutgifter, med de svære fragter som maa til for at føre silden fra forskjellige kanter av landet hvor den nu ligger og til de forskjellige sildemelsfabrikker og med de nedadgaaende priser for olje og formentlig ogsaa for forstoffer - ikke har nogen værdi som raastof for sildemelsfabrikationen. Jeg kunde dokumentere det, men det tillater ikke tiden nu, og jeg skal ikke gjøre det.

Saa vil jeg nævne som min forutsætning ogsaa for at kunne gaa med paa denne bevilgning her, at der til at forestaa avviklingen av denne kolossalt store og vanskelige forretning maa tilkaldes den største dygtighet og forretningsmessige indsigt og erfaring og handlekraft, som landet overhodet kan præstere. Dette er uten sammenligning den vanskeligste opgave og det største ansvar, som nogensinde har været lagt i enkelte mænds hænder i dette land - et eneste feilgrep, en eneste uheldig disposition kan utgjøre meget mere end de 14 millioner, som vi bevilger idag. Det er underlig at tænke paa, at her sitter Stortinget siden 14. januar i ukevis og maanedsviis og arbeider og stræver og spekulerer paa, hvorledes utgifternes skal holdes nede og for at finde utveie til mere indtægt. Det er alt sammen bare pusleriet mot, hvad de folk i fiskecentralen kan disponere over og hvad deres dispositioner repræsenterer av værdier. Der kan ikke bli tilstrækkelig, der kan ialfald ikke bli for meget av kyndighet og indsigt under arbeidet med disse affærer. Det er ubehagelig at si det her, men jeg finder at maatte si det, at der inden forretningsverdenen inden den branche, som skulde kjende baade forhold og personer, ikke raader fuld tillid til de forretningsmænd, som nu leder fiskecentralen; om deres interesse for gjerningen, deres hæderlighet og samvittighetsfuldhet er der ikke tvil, de er med hensyn til disse egenskaper hævet langt over min ros, men om deres skikkethet for stillingen hersker der tvil. Fettdirektoratet har nylig efterkommet anmodning om at forsterke sig med et raad av tre forretningsmænd til at bistaa ved avviklingen av fettbeholdningerne. Jeg vil haabe, at man har været heldig ved valget av personer. Men det er like nødvendig og vel saa nødvendig og absolut nødvendig, at fiskecentralen ogsaa forsterkes til det arbeide, som nu forestaar. Dette er ikke bare uttrykk for min personlige mening. Under forberedelsen til trontaledebatten var endel av Stortingets forretningsmænd samlet til en overlægning om de herhen hørende ting. Man

enedes da om en uttalelse, hvorav jeg skal faa lov til at referere følgende: "Fiskecentralen er ikke med sit nuværende personale kyndig nok til at besørge omsætningen av de store fiskelagere og er heller ikke forretningsmæssig organisert for at kunne løse den opgave. Der bør oprettes en direktion paa 3 anerkjendt dygtige forretningsmænd, som er fagmænd i sild- og fiskeeksport, hvem realisationen av statens lagre overdrages med fuld myndighet til at træffe alle fornødne dispositioner under konferance med regjeringen." Paa grund av den vending, som trontaledebatten tok, kom dette forslag ikke til at bli fremsat her eller nævnt ved den anledning. Jeg nævner det her for at vise, at der er andre end mig, som mener, hvad jeg her har tillatt mig at fremholde. Jeg tør anmode statsraaden, som formentlig vil uttale sig om saken her, ogsaa at uttale sig om, hvorvidt han vil kunne stille sig imøtekommende like overfor dette krav paa en forsterkelse av personalet ved fiskecentralen. Det vil bero paa statsraadens svar, om jeg vil anse det nødvendig at fremsætte noget forslag eller ikke.

Morell: Det forekommer mig, at denne store sak foreligger noksaa daarlig utredet fra administrationens side. Vi faar efter propositionen kun vite, hvad vi skal betale England, og hvilke vilkaar vi da opnaar like overfor Tyskland, det er kun ganske vagt antydnet. Vi faar vite, at vi kan faa anledning til at sælge vore sildbeholdninger til Tyskland og til andre land, og at der er mulighet for, at vi kan faa anledning til at sælge vore fettbeholdninger indtil 10000 tons; men vilkaarene forøvrig faar vi intet vite om. Selve indstillingen præsenterer sig kun som en gjentagelse av propositionen, den indeholder intet av værdi til belysning av selve spørsmålet. Det ser ut, som om utlandet er ganske anderledes vel underrettet om disse spørsmaal end vor egen administration eller Stortinget. Jeg har her "Finanstidende", det danske fagskrift, for 9. april, det er det sidste, som er kommet. Der omhandles spørsmålet om salget av de engelske sildelagre i Norge og den norske sild til Tyskland. Jeg har fundet at ville referere denne forholdsvis korte notis, forat statsraaden kan faa anledning til nærmere at gaa ind paa selve spørsmålet. Notisen er saalydende:

"Regjeringen fremsatte i sidste uge forslag om kjøb av de engelske sildelagre i Norge. Prisen bliver ialt 14 mill. kroner, d.v.s. 20 kroner pr. tønne, og England taber rimeligvis 30 mill. paa partiet. Om Norge paa sin side kan tjene ved forretningen er tvilsomt, da ca. 1/6 av de 3/4 mill. tdr. sild er utjenlig til menneskeføde.

Man har ganske visst ved forhandlingerne i Paris faat frie hænder m.h.t. den pris Tyskland skal præstere, men endnu er betalingsspørsmålet ikke klaret. Under forutsætning av, at Norge overtar de engelske sildelagre - hvilket i disse dage skal endelig avgjøres av Stortinget - er der opnaaet lettelse m.h.t. at utbetale tyske tilgodehavender i de norske banker, og endvidere er der fastsat bestemte kvanta av de varer, der maa indføres fra Tyskland. Avtalen er altsaa baseret paa en art kompensasjon. Den sum, exporten av samtlige statens lagre dreier sig om, er ialt ca. 100 mill. kr."

Og saa kommer der en oversigt over de norske laan til Tyskland, hvor det siges følgende:

"Spørsmålet om de norske laan til Tyskland har ogsaa været fremme i sidste uke paa grund av "Times"s meddelelse om debtors betalingsvanskeligheter, efterat ententen har forbudt guldexport til de nøitrale. Ingen av de norske laan forfalder imidlertid i den nærmeste tid. Det første laan blev ydet av et bankkonsortium samtidig med provianteringslaanet, men forfalder ikke til betaling før ved aarets utgang, og de 50 mill., som resterer paa laanet fra Norges bank, skal ikke præsteres før i november. Begge laan kan envidere fornyes iflg. kontrakten."

Det ser altsaa ut, som om utlandet allerede kjender til, at Norge skal sælge til Tyskland, og ikke alene det men man vet i utlandet meget mere end vi vet. Man vet tilsynelatende hvilken pris Tyskland skal betale; det er kun betalingsspørsmålet som ikke er klart, og man vet ogsaa at fortælle os, at det samtidig er opnaaet lettelser med hensyn til utbetaling av tyske tilgodehavender i norske banker, og hvilke kvanta av forskjellige varer der maa indføres fra Tyskland som compensation. Det forekommer mig, at dette er meget mere interessant for Norge end det, som fortælles i den saakaldte hemmelige proposition og i den meget hemmelige indstilling fra næringskomite nr. 1. Det skulde interessere mig at høre, hvad statsraaden har at bemerke til "Finanstidende"s artikel. Saa fremstiller propositionen saken saaledes, som om der opnaaes noget særlig for Norge ved kjøp av den engelske sild. Det ser ut, som om vi ved at kjøpe den engelske sild, opnaar at faa hævet blokadebestemmelserne. Jeg vet heller ikke riktig, om dette er helt korrekt. Det ser av forskjellige meddelelser i utenlandske blade ut, som om baade Sverige, Danmark og Holland har opnaaet utførselstilladelse for de varer de har at exportere, uten at der paa nogen maate maa ydes England, eller de allierte overhovedet, nogensomhelst motværdi. Der er vistnok overfor Sverige, Danmark og Holland ikke stillet nogetsomhelst krav fra ententens side om motydelser. Det ser ut, som om det kun er Norge, som er i den situation, at vi, for at faa hævet blokadebestemmelserne, er nødt til at avfinde os ved kjøp av de engelske sildepartier. Det forekommer mig, at ogsaa det er en ganske interessant side ved denne sak. Saa vil jeg overfor hr. C.O. Lund faa si, at naar han siger, at vi skylder Tyskland at hjelpe det, saa forekommer det mig, at forholdet ikke er saa, at vi skylder Tyskland at exportere denne sild dit. Naar jeg er med paa dette kjøp og er med paa, at disse partier sendes til Tyskland, saa er det ikke ut fra den betragtning, at vi skylder Tyskland at sende nogen varer dit. Det er efter min mening kun i vor egen interesse, at vi i tilfælde gjør det. Jeg nærer ikke den anskuelse, at Norge paa nogensomhelst maate er Tyskland forbunden.

Tønder: Til begrundelse av mit standpunkt i komiteen og av min stemmegivning her idag skal jeg faa lov til at si nogen faa ord. Slik som stillingen er efter de foreliggende opplysninger, spesielt efter de mundtlige opplysninger som

komiteen har faat, har jeg fundet at maatte gaa med paa propositionen. Jeg har fundet at vi simpelthen er blit nødt til at yde dette betydelige offer for at undgaa endel ulemper og for at opnaa en smule handlefrihet, hvor vi før var svært indsnevret av baand og bestemmelser fra ententens side. Saaledes opnaar vi en smule lettelser i de stramme baand, som de forskjellige klausulbestemmelser har paalagt os. Vi faar efter den overenskomst som er truffet mellem norske utsendinger i London og engelske repræsentanter der, hævet klausulbestemmelserne paa sild og fisk. Det er jo noget. Og vi faar disse lettelser tidligere end vi ellers vilde ha faat dem. Det er jo ogsaa noget. Jeg skal ikke komme saa særlig ind paa saken forøvrig. Jeg har fundet det at være saa, at man er blit nødt til at gaa med paa dette offer. Vi faar ogsaa frihet til at sælge noget av de store sildelagre som vi har liggende her i landet. Naar vi regner med disse 14 millioner, saa har vi jo nu sild, som repræsenterer en kapital av mindst 150 millioner. Med hensyn til salg av silden vil jeg ha fremholdt her som min mening, at man ikke bør forsøke at sælge den raatne engelske sild hverken til Tyskland eller til andre land, for jeg tror ikke den er særlig brukbar som menneskeføde. Vaarsild er litet brukbar som menneskeføde, naar den er fersksaltet, end si da naar den er blit saa gammel. Naar vi nu faar anledning til at sælge til Tyskland, saa mener jeg vi faar sælge noget av den gode vare vi har liggende her i landet. Kan man ellers faa en anvendelse for de engelske sildepartier, faar man forsøke at finde en utvei. Og med hensyn til salgsbetingelserne, vil jeg nævne, at tyskerne selv har foreslaat at betale med varer. Tyskerne selv vil drive kompensationshandel med os, og da mener jeg, at staten selv bør overta de varepartier som vi kan faa fra Tyskland som vederlag for vor sild.

Den finansielle situationen er altsaa ikke ganske hyggelig. Om vor utenrikspolitikk er aarsak i dette, skal jeg her ikke komme nærmere ind paa. Heller ikke skal jeg komme nærmere ind paa om den handelspolitikk, som den norske regjering har ført, har været heldig. I denne forbindelse vil jeg kun peke paa, at det var regjeringspartiet her i tinget, det var venstre alene som drev igjennem beslutningen i august i sommer. Det var imot oppositionspartierne, mot samtlige medlemmer baade av høire og socialister, at venstre fik trumfet sin vilje igjennem. Jeg er enig med herr Rye Holmboe fra Tromsø i, at statens lager av sild muligens kunde ha været noget mindre, og risikoen noget mindre, om ikke regjeringen hadde fulgt det som var dens meningsfællers mening, uten at høre paa hvad oppositionspartierne her i salen sa.

Andersen Grimsø (komiteens formand og ordfører): Komiteen har set paa denne sak kun som et forretningsanliggende og veiet de forskjellige sider mot hverandre, og er kommet til det resultat, som indstillingen gir uttryk for. Jeg vil nedlægge en protest mot den uttalelse som kom fra herr Rye Holmboe om at disse 14 millioner maatte betragtes som en stikpenge. Det forholder sig ikke saa. Jeg tror ikke det er ment fra nogen side at det skulde være stikpenge man har

betalt. Det er utilbørligt at komme med en saadan uttalelse selvom det er i et hemmelig møte. En av fordelene som ikke har været nævnt ved at man overtar disse sildepartier er den, at derved faar man mere sikkerhet for at de varepartier som utskibes til Tyskland, er brukbare og forholdsvis gode varer. For hvis salget skulde ha foregaat ved britisk medvirken, eller ved dem som forestod salget, hadde det sandsynligvis ligget i deres interesse at faa ut av landet mest mulig, enten det var brukbart eller ikke, og det vilde til syvende og sidst gaat utover den norske silds renomé. Jeg tror fiskecentralen og administrationen her tidligere har gjort noksaa triste erfaringer, og bare den fordel synes jeg er saa stor, at man kan avskrive ialfald endel av de 14 millioner, som man her maa lægge ut paa denne konto. Herr Rye Holmboe kom ogsaa ind paa en side av saken - det var angaaende fiskecentralen - og uttalte at fiskecentralen burde forsterkes i anledning av disse salg. Komiteen har ikke fundet at ville indlate sig paa denne side av saken, fordi det er en administrationssak. Jeg vil her kun si, og med al den styrke jeg eier, at det ikke er ukjent for os, at der fra flere hold har været lagt hindringer iveien for at staten skulde optræ som sælger til utlandet. Der har fra nordmænd været lagt hindringer iveien for, at staten kunde opnaa saadanne fordelagtige betingelser, som den dels kanske kunde ha gjort. Det skal være sagt her, og hvis man skulde bli provoceret videre, tror jeg det ikke skulde være vanskelig her at irettelægge saadanne opplysninger, som skulde vise rigtigheten av det jeg her har sagt. Saa er det bare en ting jeg vil si med hensyn til salgsbetingelserne. Det blev sagt av herr Lund og ogsaa av flere, at man her maatte se at læmpe litt paa betingelserne og sælge silden bedst mulig. Det faar administrationen selv ordne saadan som den finder det bedst, og det er ogsaa git uttryk for det i indstillingen, idet det sies, at det er en selvfølge at administrationen her gaar frem paa en maate og tar hensyn ogsaa til begge sider, for at man her kan faa rimelig handel istand. Herr Tønder drog frem fra beslutningen ifjor at det var venstre, som hadde skylden for at der var kjøpt disse store sildepartier, og at hans parti i forening med høire stemte imot. Jeg vil si, at hvis det forslag, som da var fremsat fra mindretallets side, hadde gaat igjennem, vilde det ha kommet til at gaa utover de mange tusen fiskere paa Vestlandet. For forslaget indeholdt, at man ikke skulde gaa med paa at garantere for større kvanta end der kunde brukes i landet og det man med sikkerhet kunde exportere. Det vilde ha blit ubetydelige kvanta, thi, saavidt jeg erindrer, var det ifjor kun solgt av storsild her i landet et kvantum av 20.000 tønder, og hvad er det mot det store kvantum som er opfisket? Og likedan: Hvem vilde kunne garantere, at der vilde komme nogen eksport istand? Hvis man skulde ha vedtat det forslag, saa vilde det ha ført til, at sildefisket i vinter praktisk talt vilde ha standset. De kunde ha reist hjem hver til sit, netop med saa meget fisk, at de hadde til eget bruk. Men ingen kunde paata sig at tilvirke nogen større beholdning med den usikkerhet, man hadde. Her var det staten, som var den eneste, som kunde optræde. Jeg vil i denne forbindelse minde om,

hvorledes forholdene var høsten 1917, første gang staten maatte optræde som garantist. Storsildfisket var begyndt, der kom telegram paa telegram til administrationen med spørsmål om: hvad skal vi gjøre? Vi kan ikke sitte med silden, ingen vil kjøpe den. Vi kan ikke reise ut paa sjøen og fiske, uten at vi har nogensomhelst garanti for, at vi kan faa noget for varen. Det foranlediget, at staten maatte gripe ind. Det var ikke saa gjerne, at staten gjorde det, men det var nødtvungent for at holde den store bedrift oppe. Det var de hensyn, som var de bestemmende for administrationen til at gaa frem i disse spørsmål, saaledes som den har gjort. Det var ingen, som kunde tænke sig, at de kvanta, som er opfisket i de to sidste aar, skulde bli saa store. Det er vistnok enestaaende, at man har hat saa rike sildefiskerier, som man har hat de sidste 2-3 aar. Det har været sagt, at staten kunde standse sine indkjøp paa et tidligere stadium og reducere prisen. Vi vet, hvad der foregik. Der møtte op deputationer baade fra den ene og den anden kant i den av del landet, som var særlig interessert, og der var henstillinger om, at staten ikke maatte reducere prisen, for da maatte fiskerne slutte. Det var ikke saa godt da for staten at gaa frem paa anden maate her, den hadde tryk fra den ene og den anden kant. Den maatte se til at opretholde en pris, saa det kunde bli lønnende baade for fiskerne og for tilvirkerne. Men det er sandt, at det, som har gjort det, det er at kvantumet er blit større, end man hadde tænkt. Fisket har slaat saa meget bedre til end det i almindelighet pleier. Jeg vil haabe, at indstillingen vil bli bifaldt. Jeg mener, at alle omstændigheter tat i betragtning, saa vil det være formaalstjenlig, at man her gaar med paa at vedta den; for hvis man ikke skulde vedta den, tror jeg, at følgerne kanskje vil bli saadanne, som vi ikke i dette øieblik har fuldstændig oversigt over. Jeg vil paa det bedste anbefale, at man vedtar komiteens indstilling.

Middelthon: I anledning av det spørsmål, som her foreligger, om hvorvidt Stortinget skal gi sit samtykke til at staten indkjøper den britiske sild, saa skal jeg indskrænke mig til i meget faa ord at si, at jeg tror ikke, at mange med stor glæde gaar paa dette kjøp, men jeg tror heller ikke, det er mange, som vover ikke at være med paa det paa grund av, hvad man indirekte skulde vinde ved det. Men det er en ting i forbindelse med denne sak, som jeg maa faa lov til at spørre om. Der staar i forelægget, og i indstillingen er det videre bemerket, at der ved denne overenskomst er fastslaat, at man ved kjøp av de "britiske beholdninger faar adgang til at eksportere til Centralmagterne, Estland og Polen et samlet kvantum, som motsvarer saavel disse beholdninger som statens ældre beholdninger av saltet sild. Derhos ophæves alle britiske og andre klausuler, som indskrænker eksporten fra Norge av sild og fisk fanget og (eller) tilberedt ved hjelp av stoffe indført fra Ententemagterne."

Jeg tillater mig at spørre, hvorvidt der heri er inkludert hermetik av fisk og sild. Vi har paa Vestlandet baade for Stavangers, Koperviks, Haugesunds og Bergens vedkommende og kanskje længer nord tildels meget store

beholdninger av sildhermetik, som er værd adskillige millioner kroner, og da er det naturligt, at disse distrikter med længsel venter paa, at eksporten kunde bli frigit ogsaa for denne sild- og fiskehermetik. Man har paa Vestlandet i tillid til, at der snart skulde bli en løsning, fortsat med nedlægning av denne sildhermetik. Den er nedlagt i engelsk blik, og selvfølgelig har den hittil ikke kunnet eksporteres andre steder end der, England tillot det. Men naar jeg ser paa, hvad der her er fremholdt, skulde jeg tro, at der maatte kunne aapnes adgang til, at denne eksport frigives. Hvorledes nu dette end forholder sig, saa maa jeg indtrængende henstille til administrationen, at den vil ha sin opmærksomhet henvendt paa, hvorvidt der paa dette punkt kunde ske en løsning. Det er som sagt av overordentlig stor betydning for disse distrikter, og jeg vil føie til, at denne hermetik tildels er av den beskaffenhet, at den ikke taaler nogen særdeles lang henliggen, saa det har sin store betydning, at eksporten bliver frigivet.

Stousland: Dette spørsmaal er, saadan som det foreligger, vel nærmest et forretningsspørsmaal, et økonomisk praktisk spørsmaal, og for saavidt skulde det være rimelig, at forretningsfolk saa paa det, og at særlig de interesserte sig for det. Jeg har læst og læst baade propositionen og indstillingen, men jeg maa bekjende, at det har ikke lyktes mig at overbevise mig om, hvad denne sak egentlig betyr, og jeg blir nødt til at rette et par spørsmaal til den ærede komiteformand. I indstillingen staar det for eksempel: "Hvis man ikke indgaar overenskomsten, maa realisation av sildelagrene utstaa, hvorved værdi og kvalitet vil bli yderligere reducert." Og saa kommer som særskilt punktum: "Der kan ogsaa ellers opstaa saadanne vanskeligheter, som man ikke nu kan overskue følgerne av." Det foredrag som den ærede komiteformand holdt, avsluttede han med den samme advarsel. Hvis det ikke blir vedtat, saa staar man foran vanskeligheter, som han trodde faa eller ingen hadde oversigt over. - Saa sa formanden, at komiteen hadde set paa dette spørsmaal helt og holdent ut fra et forretningsstandpunkt, og komiteen var enstemmig av den opfatning, at det forretningsmæssig set ikke var noget at gjøre ved det; man maatte gaa paa denne indstilling, rent forretningsmæssig set. En anden æret repræsentant, et medlem af finanskomiteen, uttaler derimot, at nogen affære var saavist ikke dette. Efter hans mening var der ingen økonomiske forutsætninger tilstede her. Han sa, at han og komiteen hadde fundet at maatte gaa med paa det, saadan som saken laa an, og komiteen hadde det haap, at Norge i tidens fylde vilde kunne faa de penge igjen, som salget av varen betinger. Idetheletat fik jeg ved nøiagtig og opmerksomt at paahøre den ærede repræsentants uttalelse et meget bestemt indtryk av, at daarligere finansiel forretning skal man lete længe efter for at finde. Men den ærede repræsentant hadde et andet motiv, og det var det humanitære. Man skulde hjelpe i første række Tyskland med at faa kjøpt denne sild. Det er jo en tiltalende tanke, men da skal man gjøre det fuldstændig, og ialfald skal man betænke sig to gange paa den elskværdighet,

som det maatte være at selge til sultne folk varer, som er mere eller mindre brukbare. Det blir en halv elskværdighet.

Der er en side ved denne sak, som jeg for mit vedkommende vil fremholde. Og det er det spørsmåal, om det i det lange løp overhodet er forsvarlig at selge denne eller anden bedærvet vare. Vilde det ikke være bedre for den store norske næringsgren, som heter vore fiskerier, om man bevarte vor fisks renommé paa det utenlandske marked og ikke utsatte den for at komme i miskredit for nu at undgaa tap paa millioner paa en vare som vi i omstændigheternes medfør er blit nødt til at kjøpe. Jeg er ikke langt fra at mene, at de millioner, som realisation paa anden vis av vore sildelagre utvilsomt vil paaføre os, vilde være at foretrække for at faa et ødelagt renommé. Og det er en daarlig start, den norske en gros handel gjør, hvis den begynner med at selge varer, hvis kvalitet det kan være noget at si paa. Det er min mening. Det er værd overveielse, om vi ikke heller tok det tap i al stilhet. Saa vilde en forretningsmand med respekt for sit firma gjøre og bare selge varer som han har glæde av. Naar denne indstilling blir vedtat, gaar jeg ut fra, at de som skal besørge salget, ikke vil benytte sig av, at det nu er en stor efterspørsel og at de som kjøper det, behøver det i aller høieste grad. La varen bli solgt med opgivende av den kvalitet som varen til enhver tid har, og la ikke den norske stat forsøke at lukrere paa de ulykkelige situationer som har bragt et stramt marked. Jeg vilde gjerne faa lov at spørre den ærede komiteformand, om han kjender til, hvilken pris der er tænkt at kunne opnaaes for denne vare. Og saa vil jeg spørre den ærede formand - spørsmålet er begrundet dels i indstillingens knaphet og dels paa formandens uttalelser: Staar Stortinget frit i denne sak? Kan vi faa vite hvilke vanskeligheter, hvis omfang man ikke kan overskue, det er som gjør, at komiteen og de som har hat med det at gjøre, gaar med paa det. Kan man i denne sak stemme ut fra sit skjøn eller sin overbevisning, eller er man av andre hensyn bundet til at gaa med paa indstillingen. Jeg vet ikke om den ærede formand finder sig opfordret til at svare paa det spørsmåal. Det er ikke gjort i nogensomhelst anden hensigt end for mit personlige vedkommende at bringe klarhet. Kan spørsmålet ikke besvares, saa ligger der jo et svar ogsaa i taushet. Kan det besvares, er jeg taknemmelig for at faa vite det, da det for mig vil lette min stemmegivning.

Præsidenten: Det er ikke for at rette nogensomhelst bebreidelse likeoverfor talerne, men præsidenten haaper, at forsamlingen tilgir mig, at jeg paany minder om, at det for visse aarsakers skyld er svært ønskelig at bli færdig i løpet av en begrænset tid, og at det ogsaa derfor vilde være svært ønskelig, om repræsentanterne vilde ha det i erindring at være saa korte som muligt, naar de har ordet. Talerne har hittil været prisverdig korte, saa det er ikke nogensomhelst bebreidelse til noget hold.

Rustad: Jeg vil ogsaa forsøke at imøtekomme præsidentens anmodning. Først nogle ord om sildekjøbet ifjor. Efter de foreliggende opplysninger skulde vi sidde med en beholdning av

1918-aars fangst av 1,100,000 tønner, repræsenterende en sum av 75 à 80 millioner kroner. Ifjor hadde jeg tvil om statens sildepolitikk, og jeg syntes det var min plikt at si fra og fremholde det syn jeg hadde. Jeg mente det maatte være værd overveielse, istedetfor at ta op av havet sild som man ikke kunde bruke, at dække vedkommende fiskeres arbeidsfortjeneste paa anden maate og la silden være i sjøen. Denne tanke fik ikke tilslutning. Den blev noksaa haardt behandlet, Stortinget nedvoterte den, og dermed var den sak ute av verden. Men da vi sitter med en beholdning fra ifjor paa 80 millioner kroner, en beholdning som vi ikke kan nyttiggjøre for landet til levnedsmiddelbruk, synes jeg der kan være saa megen vekt i dette faktum at det maa være mig tillatt at peke paa det, som bevis paa at det ialfald var berettiget at ha tvil om den sildepolitikk som blev ført. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa den side. Stortinget gav regjeringen den forønskede bemyndigelse til kjøp av 1919 aars fangst. Der er endnu ikke avgjort hvor meget det er; men under alle omstændigheter har vi da 1 200 000 tønner. Saavidt jeg forstaar, er der betalt ut en sum av mindst 60 millioner. Vi har altsaa liggende sild til 140-150 millioner, som vi ikke selv kan bruke i nogen nævneværdig grad. Den industrielle benyttelse og fôrbenyttelsen, som vi hadde, førte jo ikke til nogen særlig gunstige resultater; men jeg skal som sagt ikke komme ind paa dette. Jeg vilde bare nævne det; jeg anser mig berettiget til at gjøre det for at vise at der var litt hold i tanken ifjor.

Med hensyn til den foreliggende indstilling anskuer jeg saken saa, at vi for 14 millioner kroner kan kjøpe os fri fra de baand og de restriktioner som hviler paa vor sildehandel og andre forhold som ikke er helt nøiagtig specificeret. De fordele vi faar ved kjøpet, anser jeg værd 14 millioner, og naar England forlanger betaling for at løse de baand vi er bundet med, saa faar vi betale det som den svakere part. Set i det lys er der for mig intet andet at gjøre - saa usmakelig det end er - end at gaa med paa at betale 14 millioner kroner. Vi faar 720 000 tønner sild, - kanhænde der kan gjøres noget ut av det, kanhænde ikke. Med de 14 millioner anser jeg vel anvendt for at løse de baand og restriktioner som England har paalagt os. Derfor vil jeg anbefale indstillingen vedtat.

Stolt-Nielsen: Naar jeg gaar med paa kjøpet av den engelske sild, er det ikke med samme begrundelse derfor som representanten for Drammen, hr. C.O. Lund, fremholdt. Det er ikke paa nogen maate for at hjelpe Tyskland til mat. Jeg mener ikke at vi har nogen grund til at elske dette land og derfor heller ingensomhelst grund til at støtte det paa nogen maate. Naar jeg stemmer for kjøpet, er det kun av hensyn til vort eget land. Staten har kolossale lagre av sild liggende rundt omkring her i landet, ny sild og gammel sild, mer eller mindre skikket til menneskeføde. Det gjælder snarest mulig at se til at bli av med denne sild, og for at kunne faa adgang til det maa vi kjøpe den engelske sild, for derved at faa fri hender saa vi kan gaa til at sælge hvad vi har. Jeg vil da henstille til rette vedkommende, naar salget nu skal begynde, at man ikke er for fordringsfull med hensyn til de priser som

forlanges. Man maa finde sig i at sælge det, selv om det sker med tap. Det gjælder at bli fri partiet hurtigst mulig, for jo længer silden ligger, jo mindre skikket blir den til menneskeføde. Med hensyn til Helgelandssilden er jeg fuldt enig i hvad konsul Larsen fra Aalesund derom har uttalt.

Jeg forstaar det gjælder om at bli færdig litt hurtig - kl. 1/2 2 skal det være slut, og jeg skal derfor indskrænke mig til kun at si dette.

Statsraad Stuevold-Hansen: Noget av det mest utvilsomme som er sagt under debatten hittil, er at ingen egentlig med nogen glæde gaar til kjøp av denne sild. Det er ganske klart, at vi selv har sild nok her i landet, og kunde vi paa nogensomhelst rimelig maate undgaa at kjøpe den engelske sild, saa vilde vi selvfølgelig gjøre det. Naar det er foreslaaet at vi allikevel skal kjøpe den, saa er det efter meget grundige overveielser og efter konferanser med folk, som skulde ha sakkyndighet paa de forskjellige omraader som her griper ind, og jeg tror jeg tør si, at kjøpet utvilsomt skaffer os visse sikre fordele, som vi ellers ikke har anledning til at regne med, og visse øieblikkelige fordele.

Det har været bebreidet av et par talere ialfald, at der er git saa altfor faa oplysninger, og der blev av en taler, hr. Morell, likefrem sagt, at det saa ut, som om utlandet hadde bedre rede paa disse ting end administrationen og Stortinget. Til bevis for det sidste henviste han til en del oplysninger, som han hadde fundet i "Dansk Finanstidende". Dertil vil jeg si, at hvad "Dansk Finanstidende" der udtaler er meget mindre og magrere av oplysninger end det, som administrationen i denne sak har forelagt Stortinget. Hvis man vil se paa den forelagte Stortingsproposition side 2, 1ste spalte, saa staar der, at en avskrift av den overenskomst, som er truffet i England, følger med dokumenterne, hvorav følger, at enhver stortingsmand, som vilde sætte sig ind i saken i sin helhet efter de dokumenter, som man i det hele tat hadde at fare med, vilde hos komiteen kunne ha faat rede paa overenskomstens indhold, og i overenskomsten staar langt mere utførlig baade hvad det er meningen vi skal opnaa, og hvad det er meningen vi skal yde ved denne overenskomst, end det, som "Dansk Finanstidende" vet at berette. Det er nu engang saa naturligvis, man kan ikke undgaa, det at om man forsøker at holde en sak hemmelig under behandlingen, endog om man gjør det av hensyn til landets interesser og for efter bedste evne at beskytte disse landets interesser, saa er det umulig at hindre, at der findes illoyale folk, som sørger for, at baade landets egne aviser og utlandets aviser faar vite mere, end de bør vite. Og det tør jeg si, at det, som staar i "Dansk Finanstidende", og som altsaa er meget mindre end vi vet, men dog endel derav, det er tilflydt "Finanstidende" gjennom urene kilder. Det kan ikke være andet end folk, som har benyttet sig av oplysninger, som ikke skulde bringes videre, og som av sensationslyst har bragt dem ind i aviserne. Forsaavidt er naturligvis ikke de danske blade, naar der gives dem anledning til at faa noget ind, bedre end mange av de norske. Og der er enkelte av de norske, spesielt én avis, som ogsaa har været

paaberopt under debatten her idag, som især i de sidste dage, har skrevet paa en saadan maate, at jeg ikke viger tilbage for at si, at de likefrem har skadet sit lands interesser, og de burde vite, at de gjør det.

Det er saa, - selvfølgelig bør man faa vite, hvad man opnaar ved at gaa ind paa denne overenskomst med England. Det er vanskelig, især efter mange av de opplysninger som er kommet fra utlandet gjennom telegrammer, for folk at gjøre sig klart, om der findes nogen fordele, som er værd disse 14 millioner, især efterat aviserne har hat opplysning om Brüsseleroverenskomsten, hvori de associerte regjeringer har opstillet betingelserne for, at Tyskland skulde kunne tilforhandle sig fødemidler. Det er da vanskelig, jeg indrømmer det, naar man har læst ordlyden der, at være paa det rene med, at der virkelig nu oppnaaes fordele ved overenskomsten med England, som er værd offeret. Jeg tror dog, det er saa. Brüsseleroverenskomsten tilsiger Tyskland visse mængder av fødevarer pr. maaned. Forutsætningen er, at i første række alle de associerte regjeringer skaffer disse fødemidler; men man gaar ut fra, at de associerte regjeringer ikke vil være istand til at skaffe disse fødemidler i fuld mængde, og da er det forutsat, at resten skal skaffes av de nøytrale. De nøytrale skal da ogsaa faa adgang til enkelte av de betalingsmidler, Tyskland sitter inde med, og som ellers - selvfølgelig kan jeg gjerne si - efter de associertes mening først og fremst skulde gaa til betaling av krigsskadeserstatning. Men forat de nøytrale regjeringer skal kunne nyttiggjøre sig nogen av disse betalingsmidler, som er inndelt i flere kategorier saa maa man ha de associerte regjeringers samtykke og tilslutning. Altsaa, Brüsseleroverenskomsten gir ikke nogen egentlig avgjørelse paa, hvor langt de nøytrale i hvert tilfælde skal kunne faa selge, og hvilke betalingsmidler de skal kunne faa bruke; men forutsætter speciel avtale mellem de associerte regjeringer og de nøytrale for hvert tilfælde, hvor en forretning skal komme istand. Allerede fra dette rent formelle standpunkt kan man derfor si, at overenskomsten, vi har sluttet, helt falder ind i Brüsseleroverenskomstens tankegang. Vi har ved Londonoverenskomsten faat sluttet vor specielle avtale.

Hvad opnaar vi? Jo, overenskomsten siger - hvad der er det væsentligste av det vi opnaar - at den ophæver alle klausuler, som hviler paa saltet fisk, tørret fisk, røket fisk og sild. I det hele tat kan vi kort si, at den ophæver alle de klausuler paa vor fiskeribedrift, som hittil i saa væsentlig grad har hindret vor eksport. Det er en meget væsentlig og en meget betydelig indrømmelse i forhold til det, som har været. Dernæst tilsiger overenskomsten os for de bestemte varekvanta, som spesielt er regnet op i overenskomsten, og som vi skal kunne faa selge dels til Tyskland, dels til Østerrige, dels til Polen og dels til Estland, bunkers, leidebreve, fri adgang til at bruke de nødvendige transportmidler til at faa varene frem, hvad vi ellers ikke hadde. Endelig tilsiger den os adgang til at benytte av de betalingsmidler, den valuta, som Tyskland sitter inde med, visse bestemte ting. Der staar, at vi faar anledning til at ta os betalt for det første i

tilgodehavender, som Tyskland maatte ha i Norge, Danmark eller Sverige, hvad jeg uttrykkelig vil si har særdeles liten betydning; for det er ikke stort, Tyskland har tilgode i nogen av disse lande. Dernæst gir den os anledning til at skaffe os betaling ved hjelp av compensation. Kompensationsvarene, som der her gjælder, staar uttrykkelig nævnt i overenskomsten og andrar til et samlet beløp av omkring 59 millioner kroner. Endelig aapner den os adgang til at sikre vore fordringer ved visse særlige garantier. Ogsaa mere end disse i overenskomsten bestemte kvanta vil vi kunne utføre til Tyskland, det er ikke avskaaret selvfølgelig, klausulerne er ophævet, saa det kan ske; men naar vi vil utføre noget mere, maa vi for hvert enkelt tilfælde træffe avtale med hensyn til bunkers, med hensyn til leide, og vi maa træffe bestemte, særskilte avtaler, hvis vi vil komme til brukbare betalingsmidler. Der er altsaa efter min mening ved overenskomsten opnaadd visse ting, som er ganske betydelig værdifulde. Kanske det mest værdifulde er, at den gir os en mulighet for, straks vi nu kan bli færdig med vore forhandlinger med Tyskland, at begynde utførselen av sild, og hvad det vil si, at kunne begynde hermed straks eller saa snart som mulig, har de forretningsmænd, som har uttalt sig her idag, tildels meget sterkt understreket, og det kan ikke understrekes sterkt nok.

Hr. Stousland spurte komiteens formand, hvad der var sigtet til i indstillingen, naar der paa dens side 2, anden spalte stod, at "hvis man ikke indgaar overenskomsten, maa realisation av sildelagrene utstaa, hvorved værdi og kvalitet vil bli yderligere reducert". - og hvad der sigtedes til med de ord: "Der kan ogsaa ellers opstaa saadanne vanskeligheter, som man ikke nu kan overskue følgerne av." Jeg skal tillate mig, skjønt det altsaa er komiteens indstilling og ikke akkurat de ord, departementet har skrevet, at svare paa dette, siden jeg nu har ordet, med de oplysninger, jeg kan gi. Jeg vil da si, at hvad der først vil ske, hvis vi ikke gaar ind paa overenskomsten - og England har krævet at vi skal gi vor besked inden den 15de i denne maaned, ellers falder tilbudet bort - hvad der først vil ske hvis vi ikke gaar ind paa dette, er at England da vil sælge sin sild i konkurrence med os. Det er uttrykkelig sagt os. Det betyder naturligvis, at England til Tyskland direkte eller gjennem private eksportører - det har jo nøklen til Tyskland og til Tysklands betalingsmidler, og det kan sagtens finde veien - vil sælge det, som overhodet kan brukes av silden, og paa en eller anden maate kan det vel brukes alt, naar først England vil sætte noget ind paa det. Og England vil da sælge alt dette forinden det i nogen retning hjælper os til at komme frem med vor sild. Desuten maa vi jo ogsaa være forberedt paa, at der vil bli mulighet for Tyskland til at utføre, hvad Tyskland har liggende av sild her i landet, - efter hvad det selv paastaar en 160 000 tønner. Saa kommer kanske de svenske 200 000 tønner til. Om der ikke sker andet, saa kan paa den maate vort eget salg forhales i 3-4 maaneder, og hvad det betyder for os, det vil alle forretningmænd, som er inde i disse ting, vel forstaa. Skal vi vente i 3-4 maaneder, før vi kan begynde med at avsette denne vor sild, saa taper vi meget mere paa den sild end vi kan tape

paa at kjøpe for de 14 millioner den engelske sild. Derom er ingen tvil blandt kyndige folk, og jeg tror, der kan ikke reises tvil om det.

Saa staar det videre i indstillingen: "Der kan ogsaa ellers opstaa saadanne vanskeligheter, som man ikke nu kan overskue følgerne av." Jeg kan naturligvis ikke saa akkurat indestaa for, hvad komiteen her særlig har tænkt paa; men vi, som har arbeidet med disse ting nu gjennem noksaa lang tid, har erfaring for - det nytter ikke at dølge det - at naar England ikke har følt sig tilfreds med vor optræden, saa her det svært ofte fundet utveie til at lægge os hindringer i veien - om ikke akkurat i den specielle affære, saa i en anden. Der kunde fortalles mange eksempler paa dette.

Det er ganske riktig, som hr. Rye Holmboe sa, at det, at foreta avviklingen av denne vældige affære, er kanskje det største forretningsopdrag, som nogen har hat her i landet, noget av det største ialfald. Det er jeg fuldt klar over, og jeg er ganske viss paa, at alle, som arbeider med det, er klar over, at her trænges i enhver henseende den bedst mulige, den kyndigst mulige hjelp til alle sider og i alle de spørsmal, som her særlig og sagkyndig bør utredes. Det gjælder jo naturligvis ikke bare selve behandlingen av silden; men det gjælder vel saa meget den anden side av saken, nemlig hvordan vi skal ordne os med at faa saadan betaling og ordning med betalingen i forhold til Tyskland, at ikke altsammen blir borte mellom fingrene paa os. Og der har i disse uker, som nu er gaat, været arbeidet, og der arbeides hermed hver eneste dag fremdeles. Der er sammenkomster og møter blandt kyndige folk, der har været - jeg hadde nær sagt møter baade dag og nat, og der har været tilkaldt paa det finansielle omraade, hvad vi i det hele tat har visst at kunne finde av sagkyndighet der. Der har været sammenkaldt møter av vore større privatbankers ledende mænd, og der er til stadighet med i forhandlingerne direktør Sandberg i Norges bank og bankchef Dahl i Centralbanken; bankchef Volkmar er spesielt av regjeringen sendt til Paris for at følge med i den finansielle side av saken. Jeg tror, man har gjort, hvad man kunde, for paa det omraade til enhver tid at være opmerksom paa alle de vanskeligheter, som her støter sammen, og som sandelig ikke er lette at klare. - Men saa var det spurt, om fiskecentralen ikke kunde utstyres med et raad paa samme maate som fettdirektoratet. Dertil kan jeg si: fiskecentralen har meget længe hat et raad, som bestaar av 12 mand fra det hele land, derav 5 forretningsmænd og 5 fiskere og 2 forbruksrepresentanter. Dette raad er sammenkaldt til et møte her i Kristiania den 28de i denne maaned. Der vil da bli forelagt raadet blandt andet det spørsmal, om det ikke skulde være ønskelig at opnævne et engere raad, der til stadighet som konsulenter var forhaanden og kunde ta affære, eller hjelpe til under avviklingen. Til dette raadsmøte vil ogsaa bli indkaldt konsul Torbjørn Waage, som er opnævnt som provianteringsdepartementets specielle kontrolmand, naar det gjælder vore sild- og fiskelagre, og der vil ogsaa bli utsendt indbydelse til andre interesserte til at være tilstede, saa spørsmålet skal bli drøftet i den fuldest mulige utstrækning.

Efter henstillen fra et av tingets medlemmer har jeg idag telegrafisk latt kalde hjem vor fiskeriagent i Hamburg, Reusch, som man maa gaa ut fra i særlig grad er kjendt med disse forhold. Han har hat forretning i Tyskland og har været i Tyskland under hele krigen.

Hvad den finansielle side av saken angaar, saa kan jeg oplyse, at vor betaling av den engelske sild skal foregaa den 1ste oktober efter overenskomsten. Jeg har netop nu av utenriksministeren faat meddelelse om, at England er gaat med paa, at de 14 millioner skal avskrives paa dets gjæld til Norges bank. Hvad forholdet til Tyskland og finansieringen der angaar, saa har der som sagt været arbeidet og arbeides der til stadighet. Jeg er selvfølgelig ganske enig i, at vi ikke hverken av humanitære eller av forretningsmæssige grunde bør indlate os paa at sælge bedærvet sild og daarlig vare til Tyskland. Men der er kommet frem enkelte uttalelser her, som synes at tyde paa, at man tror, at Tyskland ikke kan vareta sine affærer paa nogen maate længer. Jeg kan berolige herrerne. Tyskland har nu her i byen baade forretningskyndige, fiskekyndige og bankkyndige folk, og efter deres optræden og efter deres tilbud og forlangender under forhandlingerne kan jeg som sagt berolige herrerne fuldstændig. Tyskerne er i ethvert fald ikke saadan slagne at det ikke har sin forretningssans fuldt vaaken. Jeg tror, vi har nok med at vareta vore egne interesser her. Kan vi vareta vore interesser i dette saa godt, som tyskerne tydeligvis varetar sine under de forhandlinger, som nu paagaar, saa skal vi være vel tjent dermed.

Det var nævnt her, at man hadde set, at Danmark, Sverige og Holland nu skal kunne faa utføre uten at yde nogen slags compensation. Hvordan vet man det? De tilladelser, som er git Danmark, Sverige og Holland, er visselig git i henhold til Brysseleroverenskomsten og maa naturligvis ligge inden dens ramme. Derfor er der heller ingen tvil om, at der er stillet disse lande vilkaar. Selvfølgelig kan der ikke være stillet dem det vilkaar, at de skal kjøpe engelsk sild, for England har ikke nogen sild i de lande. Vi har forsøkt at faa rede paa, hvad vilkaarene er for Sveriges vedkommende, og saavidt vi kan forstaa efter de opplysninger, vi har faat, skal hele ordningen der foregaa paa den maate, at Tyskland faar kredit for alt, hvad det kjøper ved saakaldte skatkammerbeviser, som forutsættes at skulle fornyes. Hvordan det er med Danmark, tør jeg ikke si; men man har jo set, at Danmark har indtil videre, stanset eksporten til Tyskland av betalingshensyn. Hvordan det er med Holland, kjender jeg endda ikke.

Hvad vi kan opnaa likeoverfor Tyskland er endda ikke helt paa det rene. Forhandlingerne paagaar. Prisen er ikke bragt paa det rene. Man begynder at nærme sig i pris, men den er ikke paa det rene. Det er ikke paa det rene, hvordan silden skal føres til Tyskland, om det væsentlig skal ske med tysk eller væsentlig med norsk eller, som vi helst ønsker, bare med norsk tonnage. Det sidste vil vi visselig ikke kunne opnaa desværre. Det er heller ikke helt paa det rene, hvordan betalingen skal foregaa. Vi forsøker at faa endel guld. Om vi kan opnaa det, vet jeg ikke, og paa hvilken maate vi i

tilfælde kan opnaa det, er heller ikke paa det rene. Det er foreslaaet fra vor side, at det ialfald kunde ske ved, at der blev deponert endel guld; vi har f.eks. engang forlangt 25 millioner, og vi har forlangt 20 millioner - det kan nok hælde, vi maa gaa længer ned - som et depositum, som skal ligge der som garanti for de forpligtelser, Tyskland til enhver tid har til os. Desuten skal det ske ved hjælp av kompensationsvarer, men der maa man være opmerksom paa, at man er inde paa en overordentlig vanskelig affære. Der maa sørges for, at den tyske exportør tar sin betaling av den norske varekjøper paa en saadan maate, at betalingen kan brukes til at dække sildekjøpet. Forat dette skal kunne gjennomføres, maa der etableres ordninger baade i Tyskland og her hos os, som sikrer at kjøper og sælger føres sammen, som sikrer at pengene kommer der hvor man vil ha dem, og hvor Tyskland ogsaa vil ha dem, for at det hele skal kunne gaa i orden. Det er ogsaa under arbeide, og jeg haaber det skal kunne ske. Sandsynligvis vil vi desuten opnaa at faa sikkerhet av den tyske riksbank og muligens av de fem større banker i Tyskland, som her pleiet at ha de store forretninger paa Norge. Det kunde være meget mere at si om denne affære; men efter præsidentens gjentagne anmodninger vil jeg innskranke mig til dette, idet jeg i hvert fald har indtryk av, at jeg har berørt det væsentligste av de ting, som de tidligere talere har været inde paa.

Præsidenten: De følgende talere har indtil 5 minutter. Der er nu indtegnet 10 talere, og præsidenten vil foreslaa, at tiden for de talere som herefter tegner sig, begrænses til 2 minutter, idet jeg dog forutsætter at statsraaden i tilfælde kan faa disponere 5 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Otterlei: Dette ordskiftet som hev vore ført, hev i so maate ikkje ført fram noko serleg nytt. Me hev fenge høyrte opp-att det same som me høyrde under trontaleordskiftet; me hev fenge høyrte ogso i dag um usakkunna i fiskecentralen o.s.b., men det er berre paastand utan at ein idag heller kunna ført noko prov. Men det var eit kapittel som eg gjerne vilde ha høyrte noko meir um dersom det hadde vore meir tid, og det er den maaten som forretningsfolk hev studt fiskecentralen paa i det vanskelege arbeidet han hev havt. Det kunde vera forvitneleg aa høyra litt um det. Det som gjorde at eg bad um ordet, var likevel eit par merknader av hr. Rye Holmboe. Han brukte ordet "stikkpengar"; men det hev no hr. Andersen Grimsø svara paa, so det skal eg ikkje hefta meg ved. Men so sa han vidare, at det var fyremaalet aa hjelpa fiskarane helst paa Vestlandet, og han sa ein kunde gjera det utan aa betala ein so høg pris. Eg vil for det fyrste faa lov til aa minna um at det ikkje berre hev vore fyremaalet aa stydja fiskarane. Sjølv sagt var det eit hovudumsyn, men det var òg meiningi at ein paa den maaten skulde skaffa landet ein naudsynleg matreserve. No hev ein svært lett for aa gløyma det, naar me tykkjer me er utanfor all faare. Med umsyn til det andre, at

det helst var fiskarane paa Vestlandet det gjaldt aa stydja, so er det nok so at den største parten av fiskarar under sildefiski er fraa Vestlandet; men i desse fiski er det òg med folk fraa heile havstrand, til og med fraa hr. Rye Holmboes eige distrikt. Og resultatet? Eg veit ikkje kor mykje hr. Rye Holmboe meiner ein mann maa hava til aa kunna leva; men eg trur at dersom han hadde havt litt meir kjennskap til desse ting, so vilde han ikkje ha sagt at han trudde staten kunde ha greidt aa halda fiski i gang med aa stipulera ein mindre pris. Tilhøvet er, som me veit, det at yver helvti av fiske-eimskipi ikkje hadde balanse i fjor, og med motorbaatane var det reint skralt. Dei gav ikkje so pass vinning at ein kunde leva av det, og ein hev lote tært paa det ein hadde lagt upp fyrr. I aar er det litegrand betre for fiske-eimskipi sitt vedkomande; men det er mange som enno ikkje er paa balanse, og for mange sitt vedkomande er det heller ikkje betre enn at det hev vore vanskeleg for deim aa skaffa seg den naudsynlege proviant. Naar ein daa snakker um at fiski kunde ha vore haldne i gang med laagare prisar, daa er det eit paastand som maa visast tilbake, og etter mi meining kann eit slikt paastand ikkje hava sin grunn i kjennskap til dei faktiske tilhøvi.

Med umsyn til kjøp av den engelske sildi so er det, etter som eg ser det, ingen veg utanum. Dei fyremuner ein derved kann naa, er so store, ikkje berre for fiski, men òg for heile vaar handelsumsetnad, so eg synest ikkje me i grunnen hev noko anna aa gjera i dag enn aa vedtaka tilraadingi. Med umsyn til det paastandet som kom fraa hr. Tønder og hr. Rustad, at ein hadde gjort rett i aa vedtaka mindretallet sitt framlegg i fjor, so held eg meg til det som hr. Andersen Grimsø sa. Eg meiner han hev gjeve ord for det faktiske tilhøvet.

C.O. Lund: Den ærede representant for Aker, hr. Morell, gjorde mig en liten visit. Han tilla mig de ord, at vi skylder Tyskland at hjelpe det, og han tilla mig dem i en form som han maatte ta bestemt avstand fra. Jeg kjender den jargon baade fra dem, som virkelig selv har lidt skade paa grund av tyskernes krigsførsel i den forløpne tid, og ogsaa fra andre som istemmer ropet, bare fordi det er moderne. Det imponerer mig slet ikke. Man maa ikke glemme, at Tyskland idag er ikke Tyskland igaar, og jeg forstaar ikke det ræsonnement, at vi skulde la sild for store værdier ligge og raatne her i landet, naar vore tyske brødre med koner og barn sulter, selv om man ogsaa kunde se saken bare saadan. Jeg tror hr. Morell maa ha paahørt min utvikling og behandlet den likesaa overfladisk, som jeg synes han har behandlet selve saken, da han satte sig ind i den, idet han bedømmer det foreliggende spørsmål efter uttalelser i den danske "Finanstidende", som vi jo alle kjender, istedenfor at søke tilbunds i de dokumenter, som er os forelagt. Hvis han hadde læst nøie og opmerksomt et par av finanskomiteens faa ord, vilde han ha set, at det stod uttrykkelig: efter de da, nemlig under møtet, fremkomne oplysninger. Det maatte bringe hans tanke hen paa, at der var forelagt os ganske andre oplysninger end de i dokumenterne, og hvorfor har ikke hr. Morell undersøkt hvad det var? Det vilde

ha været tilgjengelig, hvis han hadde henvendt sig til hvemsomhelst av finanskomiteens medlemmer.

Jeg vil forøvrig bare tilføie, at man maa ikke av statsraadens mange uttalelser la sig forlede til at tro, at denne affære, finansielt set, kan betragtes som noget, hvorav vi kan love os meget utbytte. Naar man nøie overveier, hvad han sa, vil man forstaa, at det er aldeles uklart, til hvilken pris vi kan sælge, og paa hvilken maate og til hvilken tid vi kan faa pengene. Men under de omstændigheter kan finanskomiteen, som den der skal uttale sig om den finansielle side, ikke si noget andet end den har sagt, at den ikke finder at burde fraraade, efter de oplysninger som er den forelagt. Men ingen maa gaa paa dette med den tro, at her er det sikkert penge at tjene. Vi haaber, at vi kan slippe pent ut av det. Jeg har sagt, at i det lange løp tror jeg vi slipper fra det; men man blir sørgelig skuffet, hvis man ikke holder sig det for øie, at der er betydelig risiko ved denne affære, samtidig som vi allerede før har saa meget tilgode i Tyskland. Til statsraaden vil jeg bare faa lov til at si, at jeg oppfattet ham som om han nu sa, at sandsynligvis kan vi faa sikkerhet - jeg bortser fra compensationer, det er en tvilsom sak, jeg bortser fra spørsmålet om kontanter - sandsynligvis, sa han, kan vi faa sikkerhet fra riksbanken og 5 andre banker. Jeg oppfattet det i finanskomiteen derhen, at der var ikke "sandsynligt", men det var sikkert, at vi kunde faa denne sikkerhet.

Præsidenten: Præsidenten vil gjøre opmerksom paa, at ingen nu maa forlate bygningen, for vi maa være beslutningsdygtig, indtil vi slutter.

Rye Holmboe: Jeg tror neppe, det ver nogen grund for hr. Andersen Grimsø til at ta mig saa strengt i skole, fordi jeg benyttet uttrykket "stikpenge". Det vilde jeg selvfølgelig ikke ha brukt undtagen i en forsamling for lukkede døre. Jeg mener, at naar man kjøper noget, man ikke har bruk for, og betaler for det mere end man virkelig anser det for at være værdt, av hensyn til utenforliggende fordele, som man kan opnaa ved en saadan transaktion, saa er det noget som staar i klasse med det, man almindelig kalder for stikpenge. Hr. Andersen Grimsø sa envidere, at dersom han blev yderligere provoceret, vilde han dokumentere de paastande, som leilighetsvis har været fremsat her før, saavidt jeg erindrer fra regjeringshold, og som han nu ogsaa kom med, at det fra handelsstandens side har været lagt den norske stat eller fiskecentralen hindringer i veien under utførelsen av dens arbeide, at det fra visse hold inden handelsstanden skulde ha været optraadt paa en - mildest talt - høist illoyal maate, men man har altid forstaat, at det har været fristende at bruke meget sterkere uttryk om den maate, som der har været optraadt paa. Saadant noget som er egnet til at kaste stank over en hel stand, der, som mange ialfald mener, har optraadt særdeles loyalt, bør dokumenteres nærmere, og den provokation, som hr. Andersen Grimsø advarte mot at komme med, den tillater jeg mig at presentere ham allikevel. Vi vilde gjerne faa lov

til at høre, om ikke nu, saa dog ved en senere anledning, hvad der egentlig sigtes til. Hr. Otterleis uttalelse om, at selve kjøpet av 2-3 millioner tønder sild ogsaa hadde til hensigt at skaffe staten en matreserve, kan vel ikke være alvorlig ment. Og naar han tillaa mig mangel paa kjendskap til de forhold, det her gjaldt, naar jeg kunde uttale, at det kanskje kunde ha været mulig at hjelpe fiskerne paa en betydelig billigere maate uten at betale saa høie priser og uten at bli sittende med saa store lagre, som man nu gjør, ja, saa kan jeg nu allikevel da bare henvise til, at av det, som staten nu har betalt, er jo bare en mindre del kommet i fiskernes lommer. Og naar hr. Otterlei ogsaa opplyser, at en hel del av de fiskere, som altsaa har solgt til staten, allikevel ikke har opnaadd balance, ja, saa blir jo ikke fordelene for fiskerne særdeles stor. Mellemmændene har hat en ganske pen avance av denne sildeforretning, men det tror jeg ikke var hverken statens eller Stortingets mening, at mellemmændene, forretningsstanden, skulde tjene saa særdeles godt paa det. Det pleier ikke at være den stand, som er gjenstand for mest velvilje. Efter hvad statsraaden oplyste, skal der holdes møte av dette 12mandsraad, som jeg forresten ikke tror kan yde nogen stor hjelp i disse forhold her; men naar statsraaden opplyser, at den sak, som jeg bragte fore, vil komme under behandling der, saa kan jeg nøie mig med det og vil ikke fremsætte noget forslag ved denne anledning.

Tønder: Jeg sa første gang jeg hadde ordet, at jeg ikke vilde komme nærmere ind paa den bakgrund, hvorpaa den foreliggende sak kan sees; jeg vilde bare gjøre oppmerksom paa en del faktiske ting under behandlingen av saken i august maaned i sommer. Jeg maa nu faa lov til at supplere dette, siden jeg er blit angrepet for, hvad jeg sa - supplere det med, at provianteringsdepartementet dengang fraraadet Stortinget at vedta beslutning om at garantere mindstepriser for storsild og vaarsild, og at handelsdepartementet fraraadet Stortinget at vedta beslutning om at garantere mindstepriser paa vaarsild - handelsdepartementet tok kun med storsild - men da saken kom i Stortinget, sørget venstrepartiet for, at den kom i den gjænge som den nu er kommet. Jeg vil ha dette fastslaat, fordi jeg mener nu, som jeg mente i sommer, at det vilde være finansielt bedre, om man betalte vaarsildfiskerne en erstatning, end det at kjøpe sild, som man ikke har marked for, sild, som man maa la ligge der og raatne. Til slutning skal jeg faa lov til at supplere mine bemerkninger med hensyn til hvorledes partiforholdene var, med at der var 2 av vor gruppes medlemmer, som stemte for det forslag, som blev vedtat i august.

Blakstad: Jeg vil ved denne leilighet ha uttalt, at saavidt jeg kan se, har vi ingen sikkerhet for, at vi faar eksporteret vor sild, og vi kan ingen mening danne os om, hvorledes og naar vi faar dækning for, hvad vi maatte faa anledning til at eksportere. Vi indbydes med andre ord til at lukke vore øine og stemme for forslaget. Det tror jeg er sakens rigtige sammenheng. Saa vil jeg ha uttalt, at vi maa

ikke indlate os paa at eksportere daarlig vare. Vi maa nemlig erindre, at vi derigjennem lettelig vil komme til at ødelægge vort renomé, hvilket kan komme til at skade os for fremtiden. Jeg vil ogsaa ha uttalt, at salget av vore sildelagre maa anskues som en realisation, og som saadan mener jeg, at det første tap efter al sandsynlighet vil bli det mindste.

F.L. Konow: Der har været rettet bebreidelse til finanskomiteen, fordi den ikke har tat de nødvendige forretningsmæssige hensyn under sin drøftelse av denne sak. Jeg skal for mit vedkommende oplyse, at naar jeg har været med paa, at staten skulde overta en sildebeholdning som den foreliggende, som er opført til en værdi av 14 millioner kroner, saa har jeg for mit vedkommende gjort det fordi jeg har anset den kjøbmandsmæssige værdi av det omhandlede parti at være omtrent halvdelen av hvad statens skal betale. Jeg gaar da ut fra, at staten kommer at ofre omkring 7 millioner kroner for at kunne opnaa de andre betydelige indirekte fordele, nemlig at kunne bli av med en sildebeholdning, som har en værdi av 100 à 150 millioner kroner, og at faa adgang til med engang at begynde at sælge av den. Der er ikke stort mere end 3 maaneders tid at gjøre paa til at finde avsætning for statens beholdninger av sild, saa der er ingen tid at spille; der maa gaaes øieblikkelig igang med at faa realisation sat i gang. Derfor har jeg kunnet være med paa bevilgningen. Man maa erindre, at det er ikke med sild som med vin, at den blir bedre, jo længer den ligger, og vinder i værdi; det gaar gjerne den motsatte vei. Derfor gjælder det ikke at spille unyttig tiden men at handle hurtigst mulig, saa meget mere som den sild, som den norske stat sidder inde med, er vintersild og er underlegen i kvalitet den slags sild, som fiskes om sommeren og om høsten. Jeg vil til slutning ha sagt, at jeg synes det er rimelig, at staten for sin del realiserer først og fremst aargangene 1918 og 1919 og ikke i utrængsmaal forsøker at forcere ind paa Tyskland noget av aargangen 1917, og hvis saa sker, saa bør der gives kjøperne fuld anledning til her i landet at kontrollere den vare, som de skal ta imot, saa det ikke senere skal kunne bebreides den norske stat, at den har forsøkt at trykke ind en mindreværdig vare paa de fremmede kjøpere.

Dauidsen: Den saa at si uavladelige kritik mot administrationen og fiskecentralen vedrørende deres handel med vaarsild, har været saar at høre paa. Specielt om denne kritik svært frem i trontaledebatten. Jeg vil da engang for alle fremholde, at hvis staten her hadde trukket sig tilbake i dette tilfælde, hvorledes vilde det da ha sett ut paa vestlandet især og for hele kysten? Man maa her ikke glemme, at fiskerne deltar fra Smaalenene og høit op i Nordland; man faar godt av det overalt, og hadde staten trukket sig tilbake, da vi ingen støtte kunde faat hos forretningsfolk - stillingen laa saaledes an, at de kunde ikke - da skulde vi set hvordan det var gaat. Naar man da kommer her med denne kritik, saa vil jeg ta den sterkeste avstand fra den. Jeg vil tvertom uttale en tak baade til administrationen og fiskecentralen her, for

hvad de gjorde. Det kom væsentlig os smaakaarsfolk tilgode, og jeg drager ikke i tvil, at den hele fiskeralmue staar bak, naar jeg uttaler denne tak; og hvis den fiskeralmue og den arbeidsstok, som har tjent penge og hat sin levemaate væsentlig av dette fiskeri, var samlet i en flok og forretningsstanden i en flok, saa skulde man faa se.

Hr. Tønder uttalte noget, som jeg beklager at han sa, nemlig at vaarsilden er en vare som er litet spiselig i fersk tilstand, og 2 aar gammel i saltet tilstand er den ikke spiselig. Jeg protesterer mot dette som en uholdbar paastand. Jeg hadde forøvrig ikke ventet av hr. Tønder at han kom med dette. Fra Arilds tid har vaarsilden været en spiselig vare, og der er derfor aar for aar utført tusener paa tusener av tønder baade til Tyskland, England, Sverige og Rusland, dels som fersk og dels som saltet vare. Hvis det er ordentlig behandlet vaarsild - om den er 2 aar gammel - er den ikke uspiselig for det, det vover jeg at paastaa. Men det gaar an at skjømme ut silden paa 8 dage ogsaa. Sluttelig vil jeg bare si, at jeg stemmer for indstillingen selvfølgelig.

P.O. Kleppe: Jeg beklager hr. Tønders uttalelse naar han sier, at det var venstre som fik drevet igjennem den store beslutning om at garantere mindstepriser for storsild og vaarsild, og at høire og socialisterne var mot. Jeg trodde at denne forsamling dengang betragtet dette spørsmål som en sak av den aller største betydning for en stor næringsgren i vort land, og at der ikke skulde være politik i den. Jeg forstod det slik, at det var efter paatryk av ententen, at fiskeribedriften stod i fare. Jeg vil gi Stortinget den gang min kompliment for at det var opmerksom paa at det gik ikke an at stanse denne bedrift. Der var ingen anden utvei, mener jeg, end at garantere mindstepriser. At hr. Tønder kunde si, at man skulde søkt at gi fiskerne erstatning paa anden vis, mener jeg bundet i absolut ubekjendtskap til forholdene. Det maatte vel nærmest betragtes som en fattigunderstøttelse til fiskerne, og til det vil jeg paa fiskernes vegne si, tusen tak, det skal vi ikke ha noget av.

Saa var det med hensyn til det som hr. Stousland sa om forretningsaffæren. Jeg antar at man fra første stund denne sak kom op, var opmerksom paa at dette ikke var nogen forretnings sak i den forstand at den norske stat skulde tjene penger paa det. Det var en foranstaltning for at hundretusener fiskere og i fiskeribedriften interesserte skulde faa livsopphold; men det var ikke forat den norske stat skulde tjene penger paa det. Det viser sig nu ogsaa at det ikke er det.

Saa var det lagrene. Jeg vil saa sterkt jeg kan, fremhæve, at man ikke bør holde for sterkt paa høie priser. Det er sagt saa mange ganger, at det er overflødig for mig at gjenta det. Men jeg tror, med mit kjendskap til vaarsilden og dens kvalitetsforringelse for hver dag, at kunne si at man ikke bør holde for sterkt paa de høie priser, men man maa se at avvikle, og avvikle straks.

Saa var der en anden ting statsraaden nævnte; det var at Z.E.G. har 160 000 tønder sild liggende her paa lager. Det var

et spørsmål til overveielse for administrationen, da Z.E.G er som et norsk selskap, indregistreret her - om ikke denne Z.E.G.s sild skal behandles paa samme maate som et lager av sild paa privatfolks hænder i vort land. Jeg tror, at skal den bli behandlet paa anden maate, vil tyskerne sørge for at denne sild straks blir skibet ut, og det kan da komme til fortrængsel for vor sild. Jeg vil bare henlede opmerksomheten paa dette.

Stousland: Jeg takker den ærede statsraad for den beroligende forsikring han ga med hensyn til kjøpernes betalingsevne. Statsraaden nævnte, at kunde saa sandt vi klare for os, klarte nok Tyskland for sig. Det er av den største betydning i denne sak, at der altsaa ikke er nogen økonomisk risiko med hensyn til betalingen. Statsraadens uttalelser med hensyn til kvaliteten av den sild vi skal selge, forstod jeg saaledes at vi heller ikke paa det omraade skal løpe nogen risiko for vort renommé, at ikke salget skal virke skadelig paa den kredit eller det gode omdømme som den norske fisk har paa de fremmede markeder, og som den norske forretningsstand forhaapentlig ogsaa har. Med andre ord, der vil kun bli solgt varer og til saadanne priser som vi kan være bekjendt av. Den ærede statsraad svarte ikke direkte paa mit meget klare spørsmål, om Stortinget staar helt frit i denne affære. Den ærede komiteformand svarte overhodet ikke. Statsraaden uttalte, at han kjendte ikke til hvad der maatte ligge til grund for komiteens bemerkninger, men henviste til de vanskeligheter der i sin almindelighet følger med underhandlinger om den slags ting. Naturligvis har komiteen positive grunde for sin bemerkning om den risiko vi løper, og komiteformanden vet selvfølgelig hvad han sier naar han understreker det. Jeg gaar da ut fra at Stortinget, som saken ligger an, ikke staar helt frit, og da reduseres Stortingets ansvar i saken.

Statsraad Stuevold-Hansen: Forrige gang jeg hadde ordet, glemte jeg at svare paa et spesielt spørsmål fra representanten Middelthon, om hermetikken og utsigterne til at selge hermetik til centralmagterne nu naar vi skal selge de andre fiskevarer. Dertil maa jeg desværre svare, at hittil har det ikke været mulig at faa noget tilsagn om utførsel av hermetik til centralmagterne. Det har stoppet op mot en mur, og der er ikke vanskelig at se, hvad der er hovedaarsaken. Hovedaarsaken er den franske sardinindustri's interesse. Dernæst svares der rent formelt set, at hermetikordningen er basert paa en brancheoverenskomst med hermetikfabrikkernes eksportforbund og maa ordnes videre med samme kontrahent. Der er i disse dage opnævnt en komite av de hermetikinteresserte, som vil komme herind for at forsøke at drive de nødvendige underhandlinger og faa anledning til eksport. Jeg vil haabe, at det maa kunne lykkes.

Jeg maa beklage, hvis man har forstaat mig saaledes, at jeg mente, at denne affære var uten økonomisk risiko. Det er den selvfølgelig ikke. Den har endog en ganske betydelig økonomisk risiko. Hr. Stousland hadde misforstaat mig. Jeg sa

likeoverfor dem, som frygtet for, at vi skulde lure tyskerne ved salget til dem, skaffe dem for daarlig vare eller paadutte dem varen til for høi pris, at jeg kunde berolige forsaavidt - Tyskland er udmerket godt repræsenteret i de forhandlinger. Men økonomisk risiko er der selvfølgelig. Jeg kan si i anledning av hr. Lunds uttalelser, at vi kan gjøre regning paa som absolut sikkert, at vi faar disse garantier, som er nævnt, for en del og sandsynligvis en væsentlig del av, hvad vi sælger; men vi kan ikke gaa ut fra, at vi faar den samme sikkerhet for det hele. Den vil komme til at bli varierende, og vi maa løpe en viss risiko her. Personlig er jeg jo av den tro, at risikoen ligger deri, at vi maa vente litt længe med vor betaling. Det tyske folk reiser sig nok baade økonomisk og paa anden maate, og da vil det visselig ogsaa - det gaar jeg ut fra - i sin tid betale for de fødemidler, som det fik under de nuværende forhold. Det er min personlige overbevisning; men deri ligger der jo selvfølgelig ingen garanti for noget. Stortinget staar frit, helt frit. Hvad følgerne blir av det, om Stortinget ikke vil vedta bevilgningen, har jeg forsøkt at gjøre rede for i mit første foredrag. Der er intet i veien for at votere det ned; men vi faar da være forberedt paa mange slags følger. Derom er jeg ikke i tvil.

Daarlig vare skal vi ikke sælge. I den anledning vil jeg ha sagt, at jeg tror, at en av fordelene ved, at vi selv faar den engelske sild i vore hænder, er, at vi kan sortere den og sørge for, at kun det, som virkelig er frisk vare, kommer i handelen og ut av landet. Medens silden har været paa engelske hænder, har det vist sig, at der har været solgt daarlig vare til ødelæggelse for den norske silde renommé. Der ligger i Archangelsk og Nord-Rusland betydelige mængder av denne sild, som er ført dit fra engelsk side, ca. 250 000 tønner, saavidt vi vet. Den førtes derover ihøst; og den styrker ikke den norske silde rennomé. Der er ogsaa solgt av denne sild til Sverige - det har heller ikke styrket den norske silde rennomé. Jeg tror som sagt, at forsaavidt er det en fordel, at vi faar den i vore egne hænder og kan gjøre vort til, at kun, hvad der er frisk vare, blir solgt, og naturligvis paa den maate, at vi siger til kjøperne, at dette er av 1917-aars vare, som betinger den og den pris, og som selvfølgelig er mindre værdifuld end nyere sild. Selvfølgelig maa vi klart og greit gjøre kjøperne opmerksom paa dette. Der skal visst ikke stikkes noget under stol.

Det er nævnt de 160 000 tønner, som Z.E.G. har. Jeg er selvfølgelig opmerksom paa at det kunde være ønskelig at si til Z.E.G. som er registrert som norsk selskap, at det maa som andre private ta de restriktioner, som foreløbig maa lægges paa den private eksport; men jeg tror, efterat ha overveiet saken nøie, at vi vilde staa os ilde paa likeoverfor Tyskland, netop naar det er i nød og skal ha mat ind, at si, at denne sild, som er tysk, faar det ikke ut. Jeg tror, vi vilde staa os ilde paa det i forhold baade til Tyskland og til andre magter, saaledes at vi der maa vise os lempelige og følge andre hensyn end likeoverfor andre eksportører.

Præsidenten: De følgende talere har indtil 2 minutter.

Andersen Grimsø: Da tiden er saa knap at det ikke vilde være heldig at ha nogen nærmere diskussion om det som her er anført, skal jeg kun i anledning av hr. Rye Holmboes siste uttalelse, tilføie at jeg naar som helst skal være beredt til at gi ham de opplysninger han maatte forlange, eller som jeg kan give. Forøvrig kan jeg henholde mig til hvad der er uttalt av statsraaden. Jeg mener ogsaa, at det har skadet vort land noksaa meget, det som har staat i norske aviser i de siste dage.

Komiteen hadde indstillet:

Stortinget samtykker i, at regjeringen foretar indkjøp av de her i landet beroende beholdninger av saltet sild tilhørende den britiske regjering for en kjøpesum, som fastsættes paa grundlag av 14 millioner kroner for 720 000 tønder sild.

Votering:

Komiteens indstilling bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar dernæst at debatten om denne sak ikke blir at offentliggjøre.

Rustad: Vil ikke beslutningen bli offentliggjort?

Præsidenten: Jo. Præsidenten foreslaar at forhandlingerne ikke blir at offentliggjøre. Beslutningen gaar jeg ut fra maa offentliggjøres.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Efter anmodning vil præsidenten henstille til samtlige repræsentanter at indlevere sine referatmanuskripter til kontoret før de tar paaskeferie. Hvis ikke det sker, vil trykningen bli utilbørilig forsinket.

Jeg gir dernæst ordet til utenriksministeren, som vil gi Stortinget en meddelelse.

Utenriksminister Ihlen: Det var noget som jeg gjerne vilde nevne for Stortingets medlemmer før de gaar fra hinanden. Tiden blir jo noget kort, men jeg skal ogsaa være kortest mulig. Først er det spørsmålet om Nationernes forbund. Det er jo behandlet nede i Paris nu. Vi sendte vore forhandlere, Beichmann, Castberg og Lie, ned. Men det første møte var berammet til 20de mars, og vi forutsaa da at herrerne ikke kunde komme saa tidlig ned, hvorfor vi telegraferte instruks til minister Wedel Jarlsberg og lot ham møte. Der er idag omdelt her til Stortingets medlemmer en uttalelse avgit den 14de mars av den norske komite til forberedelse av varetagelsen av de nøytrale staters fælles interesser ved eller efter krigens slutning. Det er en komiteindstilling som av regjeringen er blit akseptert og benyttet som instruks for

vor minister i Paris. Ministeren har telegrafert at han møtte op og la frem hvad der var sagt; han har ogsaa indsendt skriftlig rapport. Denne lille brosjyre er idag utdelt til Stortingets medlemmer, og hvad vi forøvrig har faat, vil over paaske bli meddelt Stortingets medlemmer. Vi har faat rapport fra Wedel Jarlsberg, vi har faat én, om ikke 2 rapporter fra vor delegation som er sendt derned. Stortingets medlemmer vil bli gjort bekjendt med alt sammen, og delegationens medlemmer kommer jo hjem om faa dage og vil formentlig gi videre rapport. Jeg nævner dette, for jeg mener der vil ikke gaa lang tid forinden ikke bare regjeringen, men ogsaa Stortingets medlemmer vil bli nødt til at ta standpunkt i denne sak. Der er endnu ikke kommet forslag til os om at tiltræ Nationernes forbund, og vi har endnu ikke faat den endelige tekst til den overenskomst om Nationernes forbund som vil foreligge; men jeg gaar ut fra at vi faar det meget snart, og det spørsmål om Norge vil slutte sig til Nationernes forbund, maa behandles baade av regjering og storting, og man maa ta standpunkt til det inden kort tid. Derfor gjør jeg Stortingets medlemmer opmerksom paa det. Jeg vil ikke her komme ind paa alle de enkelte ting. Jeg har rapport fra Wedel Jarlsberg, men der er ikke tid til nu idag at behandle den; det er bedre Stortingets medlemmer faar det skriftlig fremlagt over paaske, saa de kan studere saken, før den optas til debat her i tinget. Jeg vil ogsaa nævne med det samme, at dette skal bli behandlet nogenlunde snart over paaske baade av regjeringen og Stortinget.

Der er andre saker som man har spurt mig om underhaanden, f.eks. om forholdene ved legationen i Petrograd; de vil ogsaa bli fremlagt i Stortinget over paaske. Der er en prosess som paagaar fremdeles, men der foreligger mange opplysninger, som kan forelægges for Stortinget.

Jeg vil faa lov til at nævne noen faa ord til - det tar ikke lang tid - det er om Spitsbergen. Det spørsmål er jo behandlet her før.

Efterat Spitsbergens spørmaalet var blit behandlet av regjeringen og utenrikskomiteen og saken var fremlagt i hemmelig møte for Stortinget, instruerte jeg telegrafisk 9. mars sistleden minister Wedel Jarlsberg om at levere fredskonferansens præsident et memorandum i følgende retning:

"Idet saa mange internationale spørmaal skal ordnes under fredsforhandlingerne i Paris, anser Norge det ønskelig at spørmaalet om Spitsbergen maa bli i princippet tilfredsstillende løst.

Under den internationale konferanse, som efter de foreløbige, engere konferanser mellem Norge, Rusland og Sverige i 1910 og 1912 fandt sted i Kristiania i 1914 efter indbydelse av den norske regjering for at søke tilveiebragt ordnede forhold paa Spitsbergen, var som grundlag for forhandlingerne opstillet grundsætningen om øgruppens karakter som ikke tilhørende noget land. Den ordning, som er foreslaat i de utkast som blev vedtat av de omhandlede foreløbige konferanser i 1910 og 1912 og drøftet av den internationale konferanse i Kristiania i 1914, har ikke den norske regjering anset som den heldigste for de norske interesser. Den norske

regjering har den opfatning, at den løsning som vil være den eneste fuldt tilfredsstillende for disse interesser, er at Spitsbergen og likeledes Bjørnøen med alle interesserte magters godvillige samtykke henlægges til Norge, idet en saadan løsning, som fra internationalt synspunkt ogsaa synes at være den hensigtsmæssigste, ikke behøver at utelukke at tvistigheter mellem interesserte om hvem der er rettelig eier av felter der avgjøres ved international domstol."

Ministeren har senere telegraferet, at han har begjæret at bli hørt av konferansen angaaende vore ønsker. Ministeren fandt nemlig at om dette kunde opnaaes, vilde det gi mere vekt til vore krav end en enkelt indlevering av et memorandum. Da der hittil ikke har været anledning for hr. Wedel Jarlsberg til at bli hørt av konferansen, har jeg efter konference med ham fundet at burde instruere vore repræsentanter i Berlin, Haag, Kjøbenhavn, London, Rom, Stockholm og Washington om overfor vedkommende regjeringer at fremholde vort synspunkt i Spitsbergenspørsmålet samt uttale haabet om at man vilde stille sig velvillig.

Jeg vil gjøre opmerksom paa, at Wedel hadde foreslaaet, at han skulde faa foretræde i Paris og levere et memorandum, som indeholdt, hvad vi ønsket, og at jeg først derefter skulde telegrafere til disse forskjellige magter; men efter konference med ham, da saken drog ut - og vi maa jo ogsaa huske paa, at det er jo ikke utelukket, at fredskonferansen ikke nu ialfald vil ta stilling til Spitsbergenspørsmålet, det kan godt hände, at det vil overlates til et kommende nationernes forbund, at løse det spørsmål - blev jeg enig med ham om, at vi skulde gjøre, som jeg har sagt, gi en meddelelse til de forskjellige magter, og det er gjort, og vi har faaet endel svar. Det svar, som kanskje interesserer mest, er fra Stockholm. Minister Hagerup skriver den 1. april:

"Overensstemmende med det mig ved ovenanførte telegram givne paalæg meddelte jeg igaar den svenske udenrigsminister mundtlig indholdet af de i ovennævnte skrivelse gjengivne instruktioner til vor minister i Paris angaaende Spitsbergen. Jeg uttalte den norske regjeringens haab om at Sverige vilde stille sig velvillig. For egen regning tilføiede jeg, at efter det almindelige ønske, som synes at næres i Norge, om erhvervelse av overhøiheid over Spitsbergen troede jeg det vilde vække bitterhed, om Sverige reiste nogen principiel motstand. Samtidig uttalte jeg min beklagelse over den tone, hvori dette spørsmål var behandlet i enkelte norske presseorganer navnlig "Tidens Tegn".

Utenriksministeren uttalte at den svenske regjering endnu ikke havde drøftet Spitsbergen-spørsmålet og saaledes ikke havde taget noget standpunkt. Der var fra videnskabelige kredse kommet til ham meget sterke uttalelser mod, at der vedtoges nogen ændring i Spitsbergens stilling som terra nullius. Der gjordes gjældende at det var svenske videnskabsmænd som først havde begyndt undersøkelser av Spitsbergen, og at det var av vital interesse, at der ikke lagdes nogensomhelst hindring i veien for en fortsat svensk videnskabelig virksomhed paa øgruppen. Endvidere henvistes der til at dennes store naturrigdomme - særlig de rige kulleier -

ikke burde monopoliseres af nogen enkelt stat eller nogen enkelt stats undersaatler. Jeg bemærkede hertil at de videnskabelige undersøkelser selvfølgelig ikke vilde blive hindret ved Norges overtagelse af overhøiheden. Hvad naturherligheterne angaar vidste jeg ikke hvorledes man fra norsk side havde tænkt sig udlændingers stilling til disse forsaavidt fremtidige erhvervelser angaar men jeg havde grund til at tro at man i tilfælde ikke forudsatte den norske grubelovgivning anvendt uden lempninger idet hidhørende spørmaal vilde kunne ordnes ved særlige bestemmelser i en mulig avtale om øernes overgang til norsk omraade (jfr. 38 U. 20/1 19).

Under samtalens løp oplyste udenrigsministeren at de svenske bolag som havde okkupationer paa Spitsbergen, paa forespørsel havde erklæret at de ikke havde noget imod Norges overtagelse af øerne under forudsætning af at deres interesser blev tilstrækkelig varetaget.

Jeg havde det indtryk av samtalen at Sverige neppe nu som i 1910 vil modsætte sig, at Norge overtager forvaltningen af Spitsbergen som de interesserede magters mandater, men at det kanske vil være vanskeligere at opnaa en betingelsesløs anerkjendelse av norsk suverænitet over øerne. Dog vil det sikkert ikke fra svensk side blive reist nogen motstand, som de øvrige interesserede magter maatte finde upaakaldet. Men hvad forøvrig de interesserede magter angaar, spurgte Udenrigsminister Hellner hvorledes man havde tænkt sig forholdet til Rusland. Under de nuværende forholde vilde jo vanskelig en uttrykkelig uttalelse fra denne stat kunde indhentes. Hvis man imidlertid ordnede Spitsbergens forhold uden at indhente samtykke fra denne magt, som altid med stor styrke havde hævdet terra-nulius-standpunktet vilde der kunne opstaa alvorlige vanskeligheter paa et senere tidspunkt naar Rusland er kommet ind i ordnede forhold. Jeg kunde intet svare herpaa og jeg maa bekjende at det her berørte problem ogsaa for mig har stillet sig som uløseligt og at de farer for fremtidig konflikt med vor østlige nabo som dette kan indeholde er et medvirkende moment i den opfatning jeg har af den norske Spitsbergenpolitikks uforenelighed med norske interesser (jfr. min skrivelse nr. 151 af 25/2 d.a.)

Hagerup."

Den 2. april skriver minister Irgens:

"I henhold til mottatt instruktion hadde jeg igaar en samtale med utenriksminister Scavenius angaaende Spitsbergen.

Hr. Scaavenius sa straks at den danske regjering med absolut velvilje vilde se paa Spitsbergens henlæggelse til Norge. Danmark hadde jo selv ingen mot Norge stridende interesser deroppe, og den danske regjering anerkjendte fuldt ut vegten av de geografiske og økonomiske hensyn som talte for øgruppens henlæggelse til Norge, likesom han ogsaa fandt denne ordning at være den mest praktiske.

Han la ogsaa vægt paa min uttalelse om at Spitsbergens henlæggelse til Norge jo ingenlunde utelukket at tvistigheter mellem de forskjellige landes statsborgeres okkupationer kunde avgjøres ved en international domstol.

Han gikk noget videre ind paa saken, og spurte hvordan Sverige stillet sig. Jeg sa at jeg derom var uten instruksjon, men fandt paa dette direkte spørsmaal at burde svare at jeg antok at min regjering samtidig rettet en forespørsel i Stockholm i samme retning som den jeg hadde gjort til ham.

Han sa derpaa at hvis der fra svensk side skulde komme noget spørsmaal om saken til ham, vilde han straks si det samme som han hadde sagt mig at Danmark for sit vedkommende med velvilje vilde se paa Spitsbergens henlæggelse til Norge.

Han uttalte videre at hvis spørsmålet skulde frem for fredskonferansen i Paris, saa mente han at det vilde være av adskillig betydning hvis det norske ønske kunde bli ledsaget av uttalelser baade fra Sverige og Danmark om at disse lande gjerne saa Norges ønske imøtekommet.

Skulde Sverige derimot motsætte sig saken, vilde den formentlig komme i en vanskelig gånge. Jeg sa ham hertil at en for nogen dage siden inddat redaktionsartikel i den norske regjerings hovedorgan "Intelligenssedlerne" synes at tyde paa at der var haab om at der ikke skulde bli noget motsætningsforhold mellem Norge og Sverige i denne sak.

Jeg spurte om han hadde bemerket pressemeddelelserne om Hollands holdning, og da jeg bemerket at et forsøk fra hollandsk side paa at motsætte sig Norges ønsker hverken burde standse saken, og neppe heller vilde ha saadan virkning, uttalte han sig ganske enig heri."

Legationen i London har telegrafert, at ifølge uttalelser av den fungerende britiske utenriksminister, som vor minister hadde besøkt den 2. ds, var det ikke sandsynlig, at fredskonferansen vilde faa tid og anledning til at behandle Spitsbergens spørsmålet. Jeg vil i den anledning meddele, at jeg den 3. april hadde en meget lang samtale om Spitsbergen med den herværende britiske minister Findlay, og jeg talte ogsaa om, hvad vi tænkte at gjøre i Paris, hvortil han sa, at den sak visselig vilde bli behandlet med den aller største opmerksomhet av hans regjering. Han vilde ikke uttale sig mere bestemt, men han sa, at det kunde hende, at de andre magter ikke vilde tillate, at Norge benyttet sin koncessionslovgivning paa Spitsbergen, og jeg sa, at dette var noget, vi var fuldt opmerksom paa, at vi var fuldt opmerksom paa, om Spitsbergen blev os overdraget, at det kunde bli forlangt fra magternes side, at der blev lagt visse servitutter paa Spitsbergen. Det er noget, vi er fuldt paa det rene med.

Saa er det minister Bryn i Washington. Han indberettet 3. ds. telegrafisk, at han s.d. hadde fremholdt mundtlig for Mr. Phillips som da fungerende utenriksminister det ønskelige i, at Spitsbergen øgruppen blev henlagt til Norge. Han fremholdt, at naar eierne av de amerikanske kulfelter paa Spitsbergen for en 3 aars tid siden fandt at burde selge sine felter til nordmænd, var den væsentlige grund dertil - efter hvad der var ham bekjendt - at de amerikanske eiere hadde faat praktisk erfaring for, at gruberne der ikke vel kunde bli drevet uten medvirkning fra Norge; saaledes maatte spesielt jernmalmsarbeidere og likesaa mange nødvendige tilførsler skaffes derfra. - Mr. Phillips lovet minister Bryn at

telegrafere til Paris til Robert Lansing, de Forenede Staters utenriksminister, om den norske regjerings ønsker allerede samme dag.

I et telegram av 5. ds. tilføier minister Bryn, at State Department - efter hvad en av legationens medlemmer har erfaret av en ven i nævnte departement - hadde utarbeidet og vistnok alt sendt til de Forenede Staters delegation i Paris et memorandum, som gik ut paa, at Norge burde faa Spitsbergen. Det tilføies i telegrammet, at State Department fraraader som praktisk ugjennemførlig et internasjonalt styre paa Spitsbergen.

Saa har jeg fra vor chargé d'affaires i Haag følgende om Hollands opfatning, datert 3. april:

"Jeg ga idag utenriksminister van Karnebeck mundtlig meddelelse angaaende Spitsbergensaken overensstemmende med instruksjonerne i departementets telegram nr. 40 av 30. f.m. Hans første bemerkning var, at det av den norske regjering foretagne skridt bragte saken i en helt ny stilling. Hittil hadde de i denne interesserte magter diskutert saken sig imellem, og han hadde trodd, at denne maate at behandle saken paa vilde være blit fortsat. Nu er saken av den norske regjering blit forelagt en konferance av krigførende, hvor spørsmaal, som angaar nøitrale ikke hører hjemme, og hvorved der er tilkommet nye parter i saken, og blandt disse Italien og Japan. Han kunde særlig ikke forstaa, hvorfor en magt som den sidstnevnte skulde ha noget at si i et spørsmaal som det foreliggende, og tilføiet, at det dog vel ikke kunde være den norske regjerings ønske, at saken fra forhandling mellem de interesserte skulde overføres til en for disse bindende avgjørelse av en række stormagter, som delvis intet har at gjøre med det foreliggende spørsmaal. En for Nederlandene bindende avgjørelse truffet av fredskonferancen vilde ikke være nogen behagelighet for hans land. Han antok forøvrig, at det av den norske regjering tagne skridt langt fra at forenkla spørsmaalets løsning, tvertimot vilde komplisere det betydelig. Jeg svarte ham, at mine instruksjoner ikke gik videre end til at gi ham den mundtlige meddelelse. Imidlertid vilde jeg henlede hans opmerksomhet paa den uttalte forutsætning for Spitsbergens henlæggelse til Norge, nemlig at alle interesserte magters godvillige samtykke skulde foreligge. Det kunde altsaa ikke være tale om av fredskonferancen at æske nogen avgjørelse, som var mot den nederlandske regjerings ønske. Han svarte herpaa med at spørre, hvad da den norske regjerings mening var med at bringe spørsmaalet for fredskonferancen, som jo dog ikke var nogen konsultativ konferance. Jeg bemerket, at jeg antok, at den norske regjering fandt, at dette for Norge saa viktige spørsmaal burde kjendes av fredskonferancen, for hvilket det maatte antages at være av interesse, i forbindelse med avgjørelsen av en række saker, ogsaa at kjende det norske standpunkt i dette spørsmaal. Jeg mindet ham om, at den nederlandske regjering efter meddelelse i morgenaviserne hadde sendt en delegeret til Paris for at delta i forhandlingen om disse spørsmaal, overensstemmende med en opfordring, som fra fransk side var fremsat til de forskjellige nøitrale. Han

svarte, at det her alene gjaldt noget andet, nemlig alene en uofficiel (aviserne sier dog "semi-officiel"), konsultativ forhandling. Skjønt utenriksministeren gjorde sine forskjellige bemerkninger i forekommende form, la han dog ikke skjul paa, at indholdet av meddelelsen om det av Norge tagne skridt ikke var ham behagelig, baade fordi han antok, at det vilde komplicere Spitsbergen-spørsmaalets avgjørelse rent almindelig set, og fordi det ogsaa av mere specielle grunde ikke var i Nederlandenes interesse. Jeg svarte ham, at jeg var overbevist om, at man fra norsk side sikkert er gaat ut fra, at der ved tagne skridt ikke vilde volde Holland nogen ubehagelighet, og jeg gjorde ham opmerksom paa, at selve den foreliggende meddelelse var et tegn paa, at man intet vilde gjøre bak Hollands ryg. Han erkjendte dette og tilføiet, at han satte pris paa meddelelsen. Utenriksministeren indskrænket sig til at tale om det skridt, som var tat fra norsk side og uttalte ikke sin mening om spørsmålet angaaende det reelle spørsmaal om Spitsbergens eventuelle henlæggelse til Norge. Han avsluttet samtalen med at si, at han haabet (dette var hans uttryk) senere at kunne gi et officielt svar."

Jeg skal bemerke, at saavidt mig bekjendt har Holland ingen interesser paa Spitsbergen, men for flere hundrede aar siden har de hat store interesser deroppe.

Som herrerne hørte, har man fra London sagt os, at man ikke trodde, man fik tid til at behandle Spitsbergenspørsmålet. Men paa den anden side har Amerika, efter hvad der er oplyst, sendt meddelelse til konferancen. Det kan hände, at det puff fra Amerika kan gjøre noget, og jeg vil ikke lægge skjul paa, at den amerikanske minister har stillet sig meget velvillig til dette spørsmaal og har uttalt, at han vilde se med stor interesse, at det kunde gaa, som Norge ønsker i denne sak.

Jeg har ikke mange minutterne igjen, men jeg skal bare gjøre opmerksom paa, at vi nu har faat utarbeidet av Nordisk skibsrederforening en opgave over værdien av alle de norske skibe, som er sænket under krigen. De er inddelt i forskjellige kategorier, hvor skibet har gaat hen, om det har gaat med kontrabande eller med nøitral ladning. Det er langt dette, saa jeg kan ikke komme ind paa det. Skibene deles altsaa efter dette i forskjellige klasser, efter hvilken fart de har gaat i, om de har gaat i ballast, eller hvad slags ladning de har gaat med og i hvilke farvand. Det er delt i bokstaverne a, b, c til og med g, altsaa i 7 klasser. Det kan ha interesse at meddele her, at den samlede sum av alt det, som er sænket, er 1 milliard 194 millioner. Dette har vi oversendt minister Wedel, ikke forat han skal fremsætte forslag om at faa det igjen, men kun som en opplysning til Wedel, har vi sendt ham det nu.

Blandt andet er det noget vi har fastholdt hvad disse skibe angaar, og det er at faa erstatning for 20 - 30 skibe, som dels er prisedømt i Tyskland og dels ligger i Tyskland for priseret. Vi har bestemt fastholdt, at vi vil ha dem igjen; vi har ogsaa gjort hvad vi har kunnet for at faa beholde de i Norge liggende to tyske skib, "Berlin" og "Brandenburg". Vi har imidlertid nu faat meddelelse baade fra tysk og amerikansk

side angaaende "Berlin". Desværre har Tyskland nu ved Brüsseleroverenskomsten gaat med paa at "Berlin" skal utleveres til amerikanerne, og at Amerika skal overta den. Vi har hele tiden holdt paa, at Norge burde faa værdien av "Berlin" som erstatning, men eftersom det nu ser ut er det noksaa vanskelig. Vor minister i Paris har ment, at man kunde gaa til beslaglæggelse, og at man kunde negte at utlevere skibet, men der er desværre visse vanskeligheter og jeg tror ogsaa noksaa stor risiko forbundet med det.

Det er vist ikke saa mange minutter igjen, men jeg skal faa lov at si et par ord om en sak som har tiltrukket sig en viss opmerksomhet. Jeg vil i den anledning faa lov til at referere et telegram fra den norske minister i Paris, som vi fik igaar:

"Under sit ophold her har Nansen drøftet stillingen i Rusland og hvad som i den anledning kan gjøres med nu i Paris nærværende statsmænd og andre autoriteter særlig Hoover.

I forstaaelse med sidstnævnte har han tilbudt firemandsraadet bestemt (Wilson, Lloyd George, Clemenceau, Orlando) at forsøke dannet en organisation av nøitrale personligheter som ikke skal ha nogen politisk karakter men blot være rent humanitær i øiemed at bringe levnettsmidler og medicin til ulykkelig hungrende befolkning i Rusland. Meningen er at levnettsmidler bestemt væsentlig skal leveres av Amerika og at betalingen saavidt mulig skal dækkes av Rusland. Planen synes at vække megen tilslutning men intet endnu definitivt.

Jeg tillægger at meningen er at nøitrale regjeringer ikke officielt skal indblandes."

Jeg vil bare si noen ord angaaende et spørsmål, som er blit behandlet her i Stortinget, nemlig spørsmålet om at sende en mission til Paris. Allerede dengang, da vi behandlet dette spørsmål i Stortinget, var der endel herrer herfra nede i Paris. Senere har generalkonsul Lorentzen været dernede og har stillet sig til minister Wedels disposition og bankchef Volckmark er dernede. Disse herrer er reist ned bl.a. i anledning av spørsmålet om Tysklands betalingsevne, for saavidt som representanter for Norge. Saa er det kaptein Sunde, der ogsaa representerer os i finansielle forhold. Det samme har Dr. Ræstad gjort, som nu er kommet tilbake. Saa har vi, som før nævnt, ritmester Isachsen dernede i anledning av Spitsbergens spørsmål, og for rederne er konsul Wilhelmsen reist. Men det er regjeringens mening at opnævne endel herrer, som skulde staa til disposition og kunde reise eftersom minister Wedel forlanger det, og det var det meningen at gjøre meget snart. Men at sende en hel stor mission derned er vist neppe rigtig. Den 13de mars sendte minister Wedel følgende telegram:

"Efter konference og i overensstemmelse med Colban og Ræstad tør jeg fremholde følgende:

I anledning av utsendelse commissioner varetta vore forskjellige interesser er det min pligt henlede opmerksomhet paa at vore interesser for øieblikket bedst turde befordres ved avventende holdning. Jeg gjentar ogsaa at fredskonferencen ikke befatter sig med neutrale interesser uten hvor disse staar i forbindelse med krigsoppgjøret. En anden sak er at

legation er taknemlig for ved utsendte sakkyndige at kunne gjøre etterretningsvæsenet saa effektivt som mulig. Saadanne sakkyndige maa imidlertid beherske sproget og kunne arbeide selvstendig hver for sig om de skal være til nytte."

Og generalkonsul Lorentzen, som er en meget erfaren forretningsmand og spesielt har lagt stort arbeide i Norges Oplysningskontor for Næringsveiene, skriver i et brev av 24 mars bl.a.:

"En officiel delegation av natur som paatænkt vilde, om den utsendes nu, virke overraskende for ikke at si en smule latterlig. Det er vanskelig at klargjøre hvem den skulde henvende sig til, og hvad den skulde forhandle om. Jeg har havt anledning til at samtale med ledende forretningsmænd saavel i Frankrig som i England, saavel industrielle som merkantile, og det viser sig, at de alle er likesaa usikre med hensyn til fremtiden, som vi er hjemme hos os. Alle beklager sig over sine autoriteter, og de mest motstridende interesser kommer til orde. Hvilken retning den økonomiske politik vil ta, vet ingen. Jeg er tilbøielig til at tro, at interesserne vil avveie hinanden til gavn for de nøytrale land, om der end paa enkelte omraader kan bli ordninger, som ikke vil tilfredsstille os, saaledes muligens nogen beskyttelse for enkelte forædlede produkter i England, her i Frankrig vil antagelig forholdene bli som før, og jeg skulde tro, at hvert land vil komme til at ordne disse ting for sig. For øieblikket søker baade England og Frankrig at rømme de store lagre, som har samlet sig op under krigen, ved salg til de lande, som nu maa forsynes, og de legger under dette an paa at faa sig betalt til langt høiere priser end de forlanger for omsætning i sine egne land. Med dette for øie stænger de fremdeles for den frie omsætning. Dette mener jeg er temporært. Det er et almindelig krav om, at omsætningen skal frigis, og det vil vistnok komme ganske hurtig.

For os tror jeg, at det vi mere har at frygte end guvernementale foranstaltninger, er store private sammenslutninger, og vi maa derfor, av nationale grunde saavel som av forretningsmæssige, søke at bli saa stærke som mulig i vor private virksomhet. Med hensyn til utsendelsen av en delegation er minister Wedel enig med mig. Muligens kan det bli ønskelig senere at utsende fagmænd, men deres mission tror jeg bør gjennomføres saa forsiktig og privat som mulig og være væsentlig av oplysende karakter."

Og saa skriver han videre:

"Naar regjeringen gjennom sine diplomatiske repræsentanter fremholder, at Norges skibsfart, handel og industri maa bli stillet like med de alliertes paa grund av Norges stilling under krigen, er naturligvis en kraftig pressepropaganda derom ønskelig. Penger dertil vil være bedre anvendt end til en delegation nu."

Til trods for disse uttalelser agter dog regjeringen at opnævne nogen, idet Wedel peker paa, at etterretningsvæsenet maa være saa effektivt som mulig, og vi mener derfor det kan være ønskelig, at det er nogen som kan være beredt til at reise ned til Paris, om derom skulde bli reist krav, og minister Wedel skulde synes det var rimelig.

Møte for lukkede dører, Stortinget 11. april 1919

Tiden har været saa kort, at jeg ikke har fundet anledning til at si mere.

Præsidenten: Præsidenten gaar ut fra, at utenriksministerens redegjørelse ikke vil foranledige nogen debat paa dette tidspunkt, da de ting han har berørt i sin redegjørelse jo vil komme frem her i forsamlingen over paaske. Debatten om denne sak ansees dermed avsluttet.

Derefter forelaa

Referat:

Kgl. med. ang. de forføininger, som i aaret 1918 er truffet til hævvelse av rikets nøitralitet, og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger.

Enst: Tilstilles militærkomiteen og finans- og toldkomiteen i forening.

Protokollen for møtet blev oplæst og godkjent.

Møtet hævet kl. 13.10.